

การดำเนินงานฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการและก่อนประจำการของกรมตุลาการ

เป็นที่น่าสังเกตว่า งานตุลาการ เป็นงานที่ต้องติดต่อกับพอลาและประชาชน ตลอดเวลา เจ้าหน้าที่ตุลาการนอกจากจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญตลอดจนมี ประสบการณ์ในงานเฉพาะตำแหน่งหน้าที่ของตนพอสมควรแล้ว ยังต้องประกอบด้วยคุณลักษณะ พิเศษบางประการ เช่นการมีมนุษยสัมพันธ์ ไหวพริบ และปฏิภาณฉับไว พอลที่จะแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้า เท่าทันต่อเล่ห์เหลี่ยมกลโกงทั้งหลายที่จะพยายามหลบเลี่ยงภานีของบรรดา พอลาวานิชย์อีกประการหนึ่งด้วย อีกทั้งงานในหน้าที่แต่ละฝ่ายแต่ละกองนั้นส่วนใหญ่เป็นงานที่ ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญเฉพาะอย่าง หากขาดความชำนาญหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ย่อม ทำให้ประเทศสูญเสียรายได้ไปโดยใช่เหตุ ด้วยสาระสำคัญเหล่านี้ จึงเป็นเหตุผลประการ สำคัญที่ทำให้กรมตุลาการตระหนักถึงความจำเป็นและประโยชน์ที่ควรได้รับในโอกาสต่อไป โดยดำเนินการจัดฝึกอบรมบุคคลภายนอกก่อนเข้ารับราชการ (Pre-Service Training) เพื่อออกมาปฏิบัติหน้าที่เหล่านี้โดยถูกต้องในเวลาที่ไม่ช้าเกินไป และไม่ต้องเสียเวลาเรียน ฐานหาความชำนาญจากความผิดพลาด (Trail and Error) อีกต่อไป นี้คือที่มาของ การก่อกำเนิดโรงเรียนตุลาการที่จะกล่าวต่อไป แต่จะอย่างไรก็ตามระเบียบวิธีปฏิบัติ ราชการโดยทั่ว ๆ ไป ก็ต้องดำเนินควบคู่ไปกับการสายตรงของกรมตุลาการด้วย เป็นต้น ว่างานการเจ้าหน้าที่ งานธุรการ งานสารบรรณ ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยบุคคลภายนอกเข้ามา และเป็นจำนวนมากกว่าผู้จบการศึกษาอบรมจากโรงเรียนตุลาการโดยตรงด้วย อีกประการ หนึ่ง ใค้มีการสับเปลี่ยนโยกย้ายหน้าที่และตำแหน่งกันอยู่ตลอดเวลา เพื่อมิให้ข้าราชการ คนใดต้องทำงานซ้ำซากจำเจอยู่ที่ใดที่เดียวตลอดไป จึงจำเป็นต้องมีการสอนงานและฝึกอบรม ข้าราชการกันขึ้น และนี่ก็คือ บ่อเกิดแห่งการฝึกอบรมข้าราชการในขณะประจำการ (In - Service Training)

ก. การฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการของกรมตุลาการ ซึ่งกรมเป็นผู้จัด

(In - Service Training)

กรมตุลาการมีนโยบายแน่นอนว่า การที่กรมตุลาการจะจัดปัญหาต่าง ๆ ของกรมให้ผ่านพ้นไปด้วยดีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการตลอดจนเพิ่มขวัญกำลังใจให้แก่ข้าราชการและลูกจ้างของกรมตุลาการโดยทั่วถึงกันทุกคน ทั้งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กรมตุลาการจะต้องทราบถึงความต้องการตลอดจนความเดือดร้อนและปัญหาต่าง ๆ ที่ข้าราชการตลอดจนลูกจ้างได้รับหรือประสบอีกด้วย อีกประการหนึ่งวิทยาการในปัจจุบันเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว มีการนำวิทยาการแผนใหม่ อุปกรณ์สมัยใหม่ เข้ามาใช้ในการปฏิบัติงานมากขึ้น ทำให้เป็นปัญหาในการปฏิบัติงานประการสำคัญ และปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มีหนทางที่จะแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะตลอดจนทัศนคติของเจ้าหน้าที่ อันเป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ข้าราชการและลูกจ้างของกรมตุลาการ โดยการฝึกอบรมหรือสัมมนาทางวิชาการ กรมตุลาการจึงมิได้นิ่งนอนใจ ได้มีการดำริที่จะมีการฝึกอบรมข้าราชการมาเป็นเวลาช้านาน เท่าที่มีหลักฐานปรากฏคือ ตั้งแต่สมัยพลเรือตรีหลวงกาจสงคราม เป็นอธิบดีกรมตุลาการ ในปี พ.ศ. 2483¹ แต่โครงการในครั้งนั้นก็ต้องขงักไป เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น จากนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานใดยืนยันว่ามีการดำเนินการฝึกอบรมข้าราชการหรือบุคคลเพื่อเตรียมตัวเข้ารับราชการเลย จนกระทั่ง พ.ศ. 2501 ได้มีการรื้อฟื้นโครงการโรงเรียนตุลาการขึ้น เพื่อฝึกบุคคลภายนอกเข้ารับการอบรมงานเฉพาะกรมขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และดำเนินการติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ยกเว้นในปี พ.ศ. 2518 - 2519 ซึ่งได้ว่างเว้นไปและทำท่าว่าจะล้มเลิกโรงเรียนตุลาการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ส่วนการฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการนั้นได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

¹งานโรงเรียนตุลาการ, "การก่อตั้งโรงเรียนตุลาการรัษฎ", กองการเจ้าหน้าที่ (2483 - 2501).

โครงการฝึกอบรมที่เสร็จสิ้นไปแล้วและที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2521

การดำเนินงานฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการของกรมศุลกากรในปี พ.ศ.2517 อันเป็นปีเริ่มแรกนั้น มีอยู่เพียงสามโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากกองการเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีหน่วยงานฝึกอบรมสังกัดอยู่เพิ่งถูกตั้งขึ้นใหม่ ๆ ซากหักกำลังคน งบประมาณที่จะใช้ดำเนินการ ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการฝึกอบรม เช่น สถานที่ โสตทัศนอุปกรณ์ เป็นต้น อีกประการหนึ่ง กองการเจ้าหน้าที่ในระยะนั้น การจัดระบบงานต่าง ๆ ยังไม่เข้ารูปเข้ารอย เนื่องจากอยู่ในระยะเกิดใหม่ จึงต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการจัดระบบงานในกองให้เรียบร้อยเสียก่อน เมื่อระบบงานในกองการเจ้าหน้าที่เข้ารูปรอยดีแล้ว ฝ่ายการสอบ ฝึกอบรมและโรงเรียนศุลกากรจึงได้มีเวลาให้กับโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ มากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากผู้บังคับบัญชาาระดับกรม¹ ทั้งรายละเอียดโครงการฝึกอบรมที่ดำเนินการไปแล้ว และที่จะดำเนินการในปี 2521 ดังนี้

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ สัมภาษณ์ สุพจน์ เรืองเมธานนท์, หัวหน้าฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนศุลกากร, 25 พฤศจิกายน 2520.

ตารางที่ 3 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจัดขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 - 2520¹

โครงการ ที่	ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้สำเร็จการฝึก อบรม
1	ไม่ปรากฏหลักฐาน 23 - 26 ธันวาคม 2517	การฝึกอบรมเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย และการบริหารงานเอกสาร	กรมศุลกากร	45
2		การฝึกอบรมการป้องกันและปราบปรามยา เสพติดให้โทษ		40
3		การสัมมนานายกานศุลกากรและข้าราชการ ระดับหัวหน้างาน		45
1	ไม่ปรากฏหลักฐาน	การฝึกอบรมปฐมนิเทศ 4 รุ่น		65
2		การฝึกอบรมการรักษาความปลอดภัย		50

¹ กองการเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร, "แผนปฏิบัติงานฝึกอบรม", ฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียน
ศุลกากร, (2517 - 2518).

ตารางที่ 3 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจัดขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 - 2520 (ต่อ)

โครงการที่	ระยะเวลา	หลักสูตร	สถานที่ใช้	จำนวนผู้สำเร็จการฝึก
ปีงบประมาณ	ในการฝึกอบรม		ฝึกอบรม	อบรม
3	28 เม.ย.-9 พ.ค.	การฝึกอบรมการป้องกันและปราบปรามยา		70
4	15 พ.ค.-23 มิ.ย.	เสพติกให้โทษ 2 รุ่น ๆ ละ 30 คน		
4	ไม่ปรากฏหลักฐาน	การฝึกอบรมวิทยากรในการอบรม 2 รุ่น ๆ	กรมศุลกากร	80
		ละ 40 คน		
5		การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากร 2 - 3		135
		รุ่น ๆ ละ 45 คน		
1	ครั้งวัน 12 ม.ค.-	การฝึกอบรมปฐมนิเทศรุ่นที่ 1	กรมศุลกากร	20
	23 ม.ค.			
2	ครั้งวัน 8 มี.ค.-	การฝึกอบรมปฐมนิเทศรุ่นที่ 2	กรมศุลกากร	20
	19 มี.ค.			
3	ครั้งวัน 3 พ.ค.-	การฝึกอบรมปฐมนิเทศรุ่นที่ 3	กรมศุลกากร	20
	14 พ.ค.			

ตารางที่ 3 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจัดขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 - 2520 (ต่อ)

โครงการที่	ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้สำเร็จการ ฝึกอบรม
4 5 6 7 8 9	2519	<p>ตั้งแต่วันที่ 12 ก.ค. - 16 ก.ค.</p> <p>การฝึกอบรมปฐมปีเขตรุ่นที่ 4</p>	กรมศุลกากร	20
		<p>ตั้งแต่วันที่ 5 เม.ย. - 16 เม.ย.</p> <p>การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากร เกี่ยวกับการ ตรวจปล่อยสินค้าและบัญชีสารรุ่นที่ 1</p>	กรมศุลกากร	40
		<p>ตั้งแต่วันที่ 19 เม.ย. - 30 เม.ย.</p> <p>การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากร เกี่ยวกับการ ตรวจปล่อยสินค้าและบัญชีสารรุ่นที่ 2</p>	กรมศุลกากร	40
		<p>ตั้งแต่วันที่ 11 ธ.ค. - 17 ธ.ค.</p> <p>การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ท่าหน้า เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามรุ่นที่ 1</p>	กรมศุลกากร	42
		<p>ตั้งแต่วันที่ 18 ธ.ค. - 24 ธ.ค.</p> <p>การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่ท่าหน้า เกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามรุ่นที่ 2</p>	กรมศุลกากร	45
		<p>ตั้งแต่วันที่ 4 ต.ค. - 15 ต.ค.</p> <p>การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากร เกี่ยวกับการ ตรวจปล่อยสินค้าและบัญชีสาร (ระดับหัวหน้า งาน)</p>	กรมศุลกากร	40

ตารางที่ 3 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจัดขึ้น ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2517 - 2520 (ต่อ)

โครงการที่	ระยะเวลา	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้สำเร็จการ ฝึกอบรม
ปีงบประมาณ	ในการฝึกอบรม			
1	เต็มวัน 25 ต.ค. - 25 พ.ย.	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีรุ่นที่ 1	กรมศุลกากร	43
2	เต็มวัน 30 พ.ย. - 3 ธ.ค.	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีรุ่นที่ 2	เขต 1 - 2 จังหวัดสงขลา	47
3	เต็มวัน 20 ธ.ค. - 29 ธ.ค.	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีรุ่นที่ 3	เขต 3 - 4 กรมศุลกากร	40
4	2520 ครึ่งวัน 20 ม.ค. - 8 ก.พ.	การฝึกอบรมพนักงานขับรถยนต์	กรมศุลกากร	24
5	ครึ่งวัน 9 - 21 ก.พ.	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่กองวิเคราะห์สินค้า	กรมศุลกากร	18
6	เต็มวัน 22-25 ก.พ.	การอำนวยการเขต นายคานศุลกากร และข้าราชการระดับหัวหน้างาน	สำนักงาน ก.พ.	74
7	เต็มวัน 16 พ.ค. - 3 มิ.ย.	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ทางเรือ	กรมศุลกากร	31

ตารางที่ 4 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจะจัดขึ้นในปีงบประมาณ 2521¹

โครงการที่	ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้เข้า รับการฝึกอบรม
1	ครึ่งวัน 12 ต.ค.- 30 พ.ย.2520	การฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจในการใช้ ภาษาอังกฤษ ผลัดที่ 1 ผลัดที่ 2 ผลัดที่ 3	เอ.ยู.เอ.	34 33 33
2	เต็มวัน 3 - 13 ม.ค.2521	การฝึกอบรมผู้ปฏิบัติหน้าที่ตำแหน่งขาม	ห้องประชุม ชั้น 3 โรง เรียน ศุลกากร	21

¹ สัมภาษณ์: สุปจน์ เรืองเมธานนท์, หัวหน้าฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนศุลกากร,
16 มกราคม 2521.

ตารางที่ 4 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจะจัดขึ้นในปีงบประมาณ 2521 (ต่อ)

โครงการที่	ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้เข้า รับการฝึก อบรม
3	เต็มวัน 17 ม.ค. - 17 เม.ย. 2521	การฝึกอบรมภาษาอังกฤษข้าราชการคอนเมือง	ห้องประชุม ชั้น 3 โรงเรียน ศุลกากร	20
4	จะกำหนดภายหลัง	การฝึกอบรมปฐมนิเทศข้าราชการบรรจุใหม่ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ประเมินอากร 3 และ เจ้าหน้าที่ศุลกากร 3	จะกำหนด ภายหลัง	50
5	จะกำหนดภายหลัง	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำเรือศุลกากร 2 รุ่น ๆ ละ 40 คน	จะกำหนด ภายหลัง	80
6	จะกำหนดภายหลัง	การฝึกอบรมการรักษาความปลอดภัย 3 รุ่น รุ่นละ 40 คน ระดับหัวหน้างาน ซี 3 - 4	จะกำหนด ภายหลัง	120

ตารางที่ 4 แสดงโครงการฝึกอบรมที่กรมศุลกากรจะจัดขึ้นในงบประมาณ 2521 (ต่อ)

โครงการที่	ระยะเวลา ในการฝึกอบรม	หลักสูตร	สถานที่ใช้ ฝึกอบรม	จำนวนผู้เข้า รับการฝึก อบรม
7	จะกำหนดภายหลัง	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชีระดับ 2 - 3 3 รุ่น ๆ ละ 40 คน	จะกำหนด ภายหลัง	120
8	จะกำหนดภายหลัง	การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากร 2 3 รุ่น ๆ ละ 50 คน	จะกำหนด ภายหลัง	150

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สำหรับในปีงบประมาณ 2521 นี้ กองป้องกันและปราบปรามโดยความอนุเคราะห์ของศาลากรอเมริกา ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลืองานด้านการป้องกันและปราบปราม จะได้จัดโครงการฝึกอบรมเฉพาะข้าราชการในกองป้องกันฯ เอง จำนวน 3 โครงการ คือ

1. อบรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ
2. ฝึกอบรมวิธีการใช้และบำรุงรักษาวิทยุรับ - ส่ง
3. ฝึกอบรมวิธีการใช้การบำรุงรักษา อาวุธปืน 10 ช.เค.33

ขั้นตอนการดำเนินงานฝึกอบรม

งานฝึกอบรมของกรมศุลกากร เป็นหน่วยงานย่อย (Staff Function) ขึ้นอยู่กับกองการเจ้าหน้าที่ ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ประจำอยู่หน่วยงานฝึกอบรมนี้เพียง 4 คน คือ บุคลากร 4 หนึ่งตำแหน่ง ทำหน้าที่หัวหน้างานฝึกอบรม ลูกจ้างชั่วคราว ทำหน้าที่ช่างศิลป์ 1 ตำแหน่ง ลูกจ้างชั่วคราววุฒิปริญญาตรี 1 ตำแหน่ง และเจ้าหน้าที่ธุรการ 1 อีก 1 ตำแหน่ง กรมศุลกากรได้พยายามที่จะพัฒนางานด้านฝึกอบรมอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้ว่ามีโครงการฝึกอบรมขยายมากขึ้นทุกปี แต่ติดขัดเรื่องปัญหาการขออัตราค่าจ้างจากสำนักงาน ก.พ. ซึ่งเป็นไปด้วยความยากลำบาก¹ กระนั้นกรมศุลกากรก็ได้ทอดอภัย พยายามที่จะดำเนินการฝึกอบรมเพื่อประโยชน์แก่ข้าราชการและกรมศุลกากรตลอดมา แม้จะไม่สมบูรณ์นักก็ตาม กระบวนการโดยทั่ว ๆ ไปที่งานฝึกอบรมถือเป็นแนวปฏิบัติในการบริหารโครงการฝึกอบรมแต่ละโครงการนั้น มีขั้นตอนคล้ายกันพอสรุปได้คือ

1. วิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม (Analyzed training needs) การฝึกอบรมจะได้ผลสมดังเจตนารมณ์นั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือ การหาความจำเป็นและความต้องการว่าในหน่วยงานนั้นมีปัญหาอะไร และคนส่วนใหญ่ต้องการอะไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้

¹ สัมภาษณ์ จ่านง นิลกระจ่าง, บุคลากร 3 งานจัดอัตราค่าจ้าง ฝ่ายบรรจ
แต่งตั้งและจัดระบบงาน, 1 ธันวาคม 2520.

จะเป็นข้อมูลที่ดีที่สุดในการจัดโครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ขึ้น โดยอาศัยความต้องการของ ผู้ปฏิบัติงานเป็นหลักสำคัญ สำหรับกรมตุลาการเองการฝึกอบรมแต่ละโครงการนั้นได้ข้อมูล จากแหล่งต่าง ๆ หลายแห่งร่วมกัน หรืออาจได้จากแหล่งใดแหล่งหนึ่งเพียงแหล่งเดียว ก็ได้ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กรมตุลาการจัดการฝึกอบรมแต่ละโครงการขึ้นมา อันได้แก่¹

ก. จากคำริของผู้บริหารระดับกรม ซึ่งได้ประสบปัญหาการทำงานของ เจ้าหน้าที่กองใดกองหนึ่งมาด้วยตนเอง จึงสั่งให้กองการเจ้าหน้าที่ดำเนินการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญในงานเฉพาะนั้น ๆ

ข. มีหลายโครงการซึ่งส่วนใหญ่จะได้ข้อมูลมาจากคำแนะนำ คำปรารภ จากหัวหน้าส่วนราชการระดับกอง ซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับผู้ที่บังคับบัญชาได้เห็นและตรวจสอบ การทำงานของผู้บังคับบัญชาอย่างใกล้ชิด ทำให้มองเห็นความจำเป็นใดใดก็เลย ความจริงมาก

ค. ได้จากการประเมินผลผู้เข้ารับการอบรมในชั่วโมงสุดท้าย ของแต่ละ หลักสูตร โดยวิธีให้กรอกแบบสอบถามที่เตรียมไว้ล่วงหน้า ซึ่งมีข้อหนึ่งจะถามว่า เห็น ควรว่าหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ควรจะจัดขึ้นอีกในโอกาสต่อไปหรือไม่ หรือต้องการจะให้ มีหลักสูตรใดในโอกาสต่อไป

ง. จากข้อเรียกร้องของข้าราชการทั่ว ๆ ไป แต่มิได้ทำอย่างเป็นทางการ เป็นแต่เพียงการพบปะสนทนา ปรับทุกข์คว้าวาจากกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม ๆ เท่านั้น

จ. จัดการฝึกอบรมขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป (situational Change) เช่น มีระเบียบใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงฐานะข้าราชการเป็นจำนวนมาก เลื่อน ระดับข้าราชการ มีข้าราชการเข้าใหม่เป็นจำนวนมาก ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลง

¹ สัมภาษณ์ สุพจน์ เรืองเมฆานนท์, หัวหน้าฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียน ตุลาการ, 30 พฤศจิกายน 2520.

ในกรมตุลาการกรณีเช่นนี้ ฝ่ายการสอบ ปีกอบรมฯ จะร่วมปรึกษารื้อกันระหว่างผู้
 อำนวยการกอง หัวหน้าฝ่ายการสอบฯ และหัวหน้างานปีกอบรม เพื่อเสนอโครงการปีก
 ออบรมต่อผู้บริหารระดับกรมต่อไป

2. วางโครงการในการปีกอบรม (Design Training Program) เมื่อการ
 ทารื้อได้เป็นที่ตกลงแล้ว ขั้นตอนต่อไปก็คือ การวางเค้าโครงหรือแผนงาน โดยคำนึงถึงลักษณะ
 และวิธีการปีกอบรมให้เหมาะสมกับโครงการปีกอบรมแต่ละโครงการ กำหนดจำนวนผู้เข้า
 รับการอบรม กำหนดสถานที่ หัวข้อวิชา ตลอดจนหลักสูตร ผู้บรรยาย อุปกรณ์เครื่องใช้
 ยานพาหนะ กำหนดเจ้าหน้าที่ ตลอดจนงบประมาณที่จะต้องใช้จ่าย เป็นต้น โดยเฉพาะ
 ความสำคัญของหลักสูตร การปีกอบรมที่จะต้องจัดให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการ
 ปีกอบรม และของกรมควบคู่กันไป ปกติจะมีสาระรายละเอียดของหลักสูตรต่าง ๆ แยกต่าง
 ออกไปตามสภาพของวัตถุประสงค์ในโครงการปีกอบรมแต่ละโครงการ

3. เสนอโครงการต่อผู้บริหารระดับสูง (Propose Program to top
 management) ก่อนที่จะเสนอผู้บริหารระดับกรม เพื่อขออนุมัติจัดการปีกอบรมในแต่ละ
 โครงการนั้น นอกจากแจ้งรายละเอียดในการดำเนินการต่าง ๆ จนกระทั่งเสร็จสิ้นแล้ว
 สิ่งที่สำคัญและต้องแสดงไว้ทุกโครงการก็คือ การแสดงหลักการและเหตุผล ความจำเป็น
 วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ระยะเวลาของการปีกอบรม คุณสมบัติของผู้เข้ารับการปีกอบรม
 สถานที่ วิทยากร ขอบข่ายและเนื้อหาวิชาที่ใช้ในการปีกอบรมแต่ละโครงการนั้น เพื่อให้
 ผู้บริหารพิจารณา หากได้รับความเห็นชอบงานปีกอบรมก็เริ่มปฏิบัติงานไปตามลำดับขั้นตอน
 ที่ตกลงไว้กับกรมตุลาการทันที¹

4. การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดำเนินการปีกอบรม (Training Staffs) เมื่อได้
 รับอนุมัติให้จัดการปีกอบรมตามโครงการที่เสนอไปได้แล้ว ผู้อำนวยการกองก็จะออกคำสั่ง
 กองขึ้น เพื่อกำหนดและแต่งตั้งบุคคลเข้าดำเนินการปีกอบรมให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบ

¹ สัมภาษณ์ ชีระ เทพหัสดิน ณ อยุธยา, หัวหน้างานปีกอบรม, 2 ธันวาคม

ต่าง ๆ ทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานฝึกอบรมสามารถดำเนินไปจนสำเร็จโดยราบรื่น แต่เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำในหน่วยงานฝึกอบรมมีจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว ไม่พอที่จะสามารถดำเนินโครงการฝึกอบรมให้สำเร็จได้ จึงต้องอาศัยกำลังและความร่วมมือจากข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ในสังกัดกองการเจ้าหน้าที่ตลอดมาทุกโครงการ

5. งบประมาณในการดำเนินการฝึกอบรม (Budget of Training)

แม้ระเบียบตามหลักทฤษฎีของการฝึกอบรม จะมีมากมายเพียงใด หรือกรมตุลาการจะเสนอโครงการ เพื่อปฏิบัติการฝึกอบรมถูกต้องและครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ในทางทฤษฎีเพียงใดก็ตาม ย่อมไม่อาจบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ หากขาดเสียซึ่งงบประมาณในการดำเนินการ กรมตุลาการได้รับงบประมาณสำหรับการบริหารงานตามโครงการฝึกอบรมปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนน้อยมาก ไม่พอที่จะดำเนินการฝึกอบรมได้ตามที่ต้องการ ต้องอาศัยเงินศูนย์กลาง ซึ่งเป็นรายได้ส่วนหนึ่งจากเงินรางวัลข้าราชการซึ่งถูกหักเก็บไว้เป็นเงินศูนย์กลาง จำนวน 2 เปอร์เซ็นต์ เก็บไว้เป็นเงินศูนย์กลางไว้ใช้จ่ายกรณีจำเป็นเร่งด่วนต่าง ๆ เงินศูนย์กลางนี้ทานอธิบดีกรมตุลาการ เป็นผู้มิสิทธิจะอนุมัติใช้เงินได้ แต่ก็ต้องทำโดยประหยัด ฉะนั้นจึงเป็นปัจจัยประการสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานฝึกอบรมของกรมตุลาการ บางครั้งมีระยะเวลาสั้นเกินไป การใช้เทคนิคในการฝึกอบรมมีทางเลือกได้น้อย การอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นไปในขีดจำกัด

6. การเลือกใช้เทคนิค อุปกรณ์ สถานที่ และเอกสารการฝึกอบรมของกรม

ตุลาการ (Methods, Equipments, and Documents of Training) นับแต่ปี พ.ศ.2517 เป็นต้นมา จนถึงสิ้นปี พ.ศ.2520 ได้มีการฝึกอบรมตามโครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปแล้วเป็นจำนวน 24 โครงการ มีผู้สำเร็จการฝึกอบรมเป็นจำนวน 1,094 คน ยุทธวิธีที่กรมตุลาการใช้แทบทุกโครงการคือ การฝึกอบรมโดยอาศัยการบรรยาย (Lectures) เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะโครงการส่วนใหญ่ เป็นโครงการฝึกอบรมข้าราชการระดับต่ำถึงระดับปานกลาง ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะความจำเป็นในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระยะเวลาในการฝึกอบรม อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ และที่เป็นเช่นนี้ คือ ขาดงบประมาณ การฝึกอบรมแบบอื่น ๆ

จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่าการฝึกอบรมโดยวิธีบรรยาย มีเพียงหนึ่งหรือสองโครงการเท่านั้น ที่ใช้กลวิธีชนิดอื่นช่วย เป็นต้นว่าใช้การสัมมนา (Seminars) สำหรับโครงการสัมมนาบุคลากรเขต (ระดับซี 7) นายค่านบุคลากร (ระดับซี 5 - 6) และข้าราชการระดับหัวหน้างาน (ซี 4) ใช้วิธีสาธิต (Demonstrations) ประกอบการบรรยายในการฝึกอบรมพนักงานขับรถยนต์ และใช้วิธีปฏิบัติงานนอกสถานที่เป็นการทัศนศึกษา (Field Trips/Study Tours) ในวันสุดท้ายของการฝึกอบรมในบางโครงการเป็นต้น

สำหรับอุปกรณ์ในการฝึกอบรม เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ห้องฝึกอบรม เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ นั้น งานฝึกอบรมต้องประสบปัญหาที่ตลอดมา เนื่องจากไม่มีห้องฝึกอบรมโดยเฉพาะ ต้องอาศัยสถานที่ห้องพระชั้นสองของกรมบุคลากร ซึ่งปกติเป็นห้องแสดงสิ่งของมีค่าที่จับมาได้จากผู้ลอบหนีภาษีบุคลากร และเป็นที่ประมูลสินค้าจำพวกเพชร พลอย ทองคำ อัญมณีต่าง ๆ ซากเครื่องช่วยโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ นับแต่ไมโครโฟน เครื่องขยายเสียง เทป เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพนิ่ง จอภาพยนตร์ ห้องฉายภาพยนตร์ เครื่องปรับอากาศ ฯลฯ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการฝึกอบรมวิธีอื่น ๆ เมื่อมีความจำเป็นในการฝึกอบรมครั้งหนึ่ง ก็ต้องวิ่งเต้นขยี้มจากหน่วยงานอื่นครั้งหนึ่ง เช่นนี้ตลอดมา เป็นการยุ่งยากและไม่สะดวกขนานนั้ประการ ในการฝึกอบรมบางโครงการ เช่นการสัมมนาบุคลากรเขต นายค่านบุคลากร และข้าราชการระดับหัวหน้างาน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2519¹ ซึ่งเป็นการกำหนดการฝึกอบรมแบบ syndicate โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ 4 กลุ่ม กลุ่มละประมาณ 14 คน เพื่อประชุมอภิปราย และช่วยกันหาวิธีแก้ไขปัญหาค่าง ๆ เสนอกรมบุคลากร กรมบุคลากรต้องดำเนินการขอยืมสถานที่ จัดการสัมมนา ณ สำนักงาน ก.พ. ซึ่งมีห้องประชุมเป็นจำนวนเพียงพอเป็นต้น

¹ กองการเจ้าหน้าที่ กรมบุคลากร, "แผนฝึกอบรมสัมมนาบุคลากรเขต นายค่านบุคลากร และข้าราชการระดับหัวหน้างานส่วนกลาง" ฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนบุคลากร 2519.

ในบางครั้ง กรมศุลกากรจัดการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในส่วนภูมิภาค ซึ่งอยู่กระจายไปทั่วต่างจังหวัดต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักร โดยแบ่งให้อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานศุลกากรเขต แบ่งออกเป็น 4 เขต เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย แทนที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องลาราชการเข้ารับการฝึกอบรมที่กรมศุลกากร คลองเตย ซึ่งต้องเสียทั้งเวลาราชการ ค่าใช้จ่าย ค่าอาหาร ค่าพาหนะ ค่าที่พัก ฯลฯ กรมศุลกากรดำเนินการฝึกอบรมให้เป็นเขต ๆ ไป เช่น ในการฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี 1 สำหรับข้าราชการตามด่านศุลกากรในสังกัดสำนักงานศุลกากรเขต 1 - 2 ซึ่งได้แก่ด่านศุลกากร กระจับปี่ ระนอง ตะกั่วป่า กระจับปี่ ภูเก็ต เกาะลันตา กันตัง หงสตาตาร์ ปากบารา เกาะนกง เกาะยาว ปาดังเบซาร์ สะเคา พังงา ตากใบ เบตง สุโหลง - โกดัง นราธิวาส มัตตานี สงขลา ปากพั่น นครศรีธรรมราช ลิซล บ้านคอน เกาะสมุย หลังสวน และชุมพร ให้เข้ารับการฝึกอบรมร่วมกันโดยอาศัยห้องประชุมสำนักงานศึกษาธิการภาค 3 และสำนักงานศุลกากรเขต 1 จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นการทุ่นระยะเวลา ระยะเวลา ตลอดจนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยกรมศุลกากรจัดส่งวิทยากรและเจ้าหน้าที่ดำเนินงานฝึกอบรมไปปฏิบัติหน้าที่ ณ สำนักงานศุลกากรเขต 1 จังหวัดสงขลา เลขที่เดียว

7. การเลือกผู้บรรยายหรือวิทยากร (Trainers) โดยปกติหัวหน้างานฝึกอบรมจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเลือกตัวบุคคลที่จะเชิญมาเป็นผู้บรรยายแต่ละวิชา จำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

7.1 เชิญวิทยากรจากบุคคลภายนอก โดยพิจารณาถึงความชำนาญงาน ความมีคุณวุฒิในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง หรือเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักว่าเป็นผู้มีความสามารถในสาขาวิชาใดโดยเฉพาะ อาจเป็นอาจารย์ตามมหาวิทยาลัย หรือผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานเอกชน รัฐวิสาหกิจ หรือจากสังกัดกระทรวงทบวงกรมอื่น ๆ ก็ได้ เช่น ในการฝึกอบรมพนักงานขับรถยนต์ เมื่อปี พ.ศ. 2520 งานฝึกอบรมได้เชิญเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานประมาณ มหาวิทยาลัยมหิดล บริษัทเชลล์แห่งประเทศไทย กรมตำรวจ เป็นต้น

7.2 เชิญวิทยากรจากข้าราชการในสังกัดกรมศุลกากรเอง ในกรณีที่เป็น

การฝึกอบรมเฉพาะงานของกรมศุลกากรโดยตรง โดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถ คุณวุฒิ วิทยุติ ความชำนาญในงาน ประสบการณ์ เป็นที่เชื่อถือได้ในสาขางานใดโดยเฉพาะ เช่น การฝึกอบรมในหลักสูตรเจ้าหน้าที่กองวิเคราะห์สินค้า หน่วยงานฝึกอบรมได้เชิญข้าราชการระดับหัวหน้างานจากกองวิเคราะห์ราคา ทำการบรรยายวิชาความรู้ เกี่ยวกับการวิเคราะห์ราคา หัวหน้างานกองพิทักษ์ศุลกากร ทำการบรรยายวิชาพิทักษ์ศุลกากร หัวหน้างานกองประเมินอากร ทำการบรรยายวิชาเกี่ยวกับการประเมินอากร หัวหน้างานฝึกอบรม กองการเจ้าหน้าที่ ทำการบรรยายวิชา หลักการบริหารและ มนุษยสัมพันธ์

หัวหน้างานฝึกอบรมบางครั้ง ในบางโครงการต้องทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายในลักษณะวิชาที่มีความรู้บางอย่าง เช่น วิชามนุษยสัมพันธ์ ในกรณีที่อาจารย์ซึ่งเคยมาบรรยายเป็นประจำ มีภารกิจ ไม่อาจมาทำหน้าที่วิทยากรหรือผู้บรรยายในหลักสูตร การฝึกอบรมนั้น ๆ ได้

6. การเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Trainees) การเลือกผู้เข้ารับการฝึกอบรมนั้น หน่วยงานฝึกอบรมจะกำหนดคุณสมบัติของผู้เข้ารับการฝึกอบรม แตกต่างกันไป ตามลักษณะหลักสูตร ของแต่ละโครงการ โดยคำนึงถึงลักษณะงานเป็นเกณฑ์ ซึ่งนอกจาก คุณสมบัติเฉพาะตัวโดยทั่วไปแล้ว ยังคำนึงถึงว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมควรจะเป็นผู้ที่กำลังปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ๆ โดยตรง หรือกำลังจะเข้ารับงานนั้น หรือเป็นผู้ที่หัวหน้างานหรือผู้บังคับบัญชากำหนดตัวไว้ จะให้ปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นต่อไปในอนาคต ฝ่ายการสอบ ฝึกอบรมฯ จะมีหนังสือเวียนแจ้งให้อำนาจการกองต่าง ๆ คัดเลือกตัวบุคคลเข้ารับการฝึกอบรมตามจำนวนที่กำหนดให้ ซึ่งโดยปกติผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานจะเป็นผู้เสนอรายชื่อข้าราชการในบังคับบัญชาของตน หรือบางครั้งผู้บังคับบัญชาจะเป็นฝ่ายขออนุญาตผู้บังคับบัญชา เพื่อขอเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรที่ตนพอใจเอง สำหรับการฝึกอบรมข้าราชการ ซึ่งอยู่ในส่วนภูมิภาค เช่น การสัมมนาศุลกากรเขต นายค่านศุลกากร และข้าราชการระดับหัวหน้างานในส่วนกลาง หรือโครงการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ศุลกากรเขต 2 ในส่วนภูมิภาคนั้น งานฝึกอบรมจะใช้วิธีแจ้งให้เข้ารับการอบรมโดยการส่งวิทยุแจ้งให้ค่านศุลกากร

ต่าง ๆ ทุกขั้นตอน เพื่อให้การดำเนินงานฝึกอบรมสามารถดำเนินไปจนสำเร็จโดยราบรื่น แต่เนื่องจากเจ้าหน้าที่ประจำในหน่วยงานฝึกอบรมมีจำนวนน้อยดังกล่าวแล้ว ไม่พอก็จะสามารถดำเนินโครงการฝึกอบรมให้สำเร็จได้ จึงต้องอาศัยกำลังและความร่วมมือจากข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ในสังกัดกองการเจ้าหน้าที่ตลอดมาทุกโครงการ

5. งบประมาณในการดำเนินการฝึกอบรม (Budget of Training)

แม้ประโยชน์ตามหลักทฤษฎีของการฝึกอบรมจะมีมากมายเพียงใด หรือกรมตุลาการจะเสนอโครงการเพื่อปฏิบัติการฝึกอบรมถูกต้องและครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ในทางทฤษฎีเพียงใดก็ตาม ย่อมไม่อาจบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ หากขาดเสียซึ่งงบประมาณในการดำเนินการ กรมตุลาการได้รับงบประมาณสำหรับการบริหารงานตามโครงการฝึกอบรมมีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนน้อยมาก ไม่พอก็จะดำเนินการฝึกอบรมได้ตามที่ต้องการ ต้องอาศัยเงินทุนกลาง ซึ่งเป็นรายได้ส่วนหนึ่งจากเงินรางวัลข้าราชการซึ่งถูกหักเก็บไว้เป็นเงินทุนกลางจำนวน 2 เปอร์เซ็นต์ เก็บไว้เป็นเงินทุนกลางไว้ใช้จ่ายกรณีจำเป็นเร่งด่วนต่าง ๆ เงินทุนกลางนี้ อธิบดีกรมตุลาการเป็นผู้มีสิทธิจะอนุมัติใช้เงินได้ แต่ก็ต้องทำโดยประหยัด ฉะนั้นจึงเป็นปัจจัยประการสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานฝึกอบรมของกรมตุลาการ บางครั้งมีระยะเวลาสั้นเกินไป การใช้เทคนิคในการฝึกอบรมมีทางเลือกได้น้อย การอำนวยความสะดวกและบริการต่าง ๆ แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นไปในขีดจำกัด

6. การเลือกใช้เทคนิค อุปกรณ์ สถานที่ และเอกสารการฝึกอบรมของกรม

ตุลาการ (Methods, Equipments, and Documents of Training) นับแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 2520 ได้มีการฝึกอบรมตามโครงการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปแล้วเป็นจำนวน 24 โครงการ มีผู้สำเร็จการฝึกอบรมเป็นจำนวน 1,094 คน ยุทธวิธีที่กรมตุลาการใช้แทบทุกโครงการคือ การฝึกอบรมโดยอาศัยการบรรยาย (Lectures) เป็นหลัก ทั้งนี้เพราะโครงการส่วนใหญ่เป็นโครงการฝึกอบรมข้าราชการระดับต่ำถึงระดับปานกลาง ให้มีความสามารถในการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะความจำเป็นในเรื่องปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ระยะเวลาในการฝึกอบรม อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ และที่เป็นเช่นนี้ คือ ขาดงบประมาณ การฝึกอบรมแบบอื่น ๆ

สอบถาม (Questionnaire) ซึ่งเตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อประเมินผลการฝึกอบรมให้แก่ผู้เข้ารับการศึกษา เพื่อต้องการทราบถึงความต้องการความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะของผู้เข้ารับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้บรรยายวิชาแต่ละวิชาหลักสูตรทั้งหมด โครงการฝึกอบรมนั้น ๆ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินงานฝึกอบรม เป็นต้น เพื่อนำผลที่ได้รับใช้เป็นหลักในการประกอบการพิจารณาแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงโครงการฝึกอบรมในครั้งต่อไป ซึ่งผลจากการประเมินนี้ หน่วยงานฝึกอบรมจะรวบรวมผลเสนอหัวหน้าฝ่ายการสอบ ฝึกอบรมและโรงเรียนอุตสาหกรรม ผู้อำนวยการเจ้าหน้าที่ รองอธิบดี และอธิบดีตามลำดับชั้น ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายและเป็นการเสร็จสิ้น สำหรับโครงการฝึกอบรมนั้น ๆ ส่วนการติดตามผลนั้นยังไม่เคยปรากฏว่าได้มีการติดตามผลการฝึกอบรมแต่อย่างใด เมื่อการฝึกอบรมเสร็จสิ้นลง ก็ถือว่างานฝึกอบรมในโครงการนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ส่วนอาจสงสัยจากนั้นก็แล้วไม่มีการติดตามผลว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้มีความรู้ที่ไปใช้บ้างหรือไม่ประการใด

การฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการ ของกรมอุตสาหกรรมซึ่งหน่วยงานอื่นเป็นผู้ทำ

นอกจากโครงการต่าง ๆ ที่กรมอุตสาหกรรมจัดขึ้นเองแล้ว กรมอุตสาหกรรมยังให้ความสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยส่งข้าราชการไปศึกษา ศึกษานหรือฝึกอบรม ณ ต่างประเทศ หรือภายในประเทศ โดยทุนประเภท 2 และโดยทุนรัฐบาลประเทศต่าง ๆ ทุนภายใต้แผนโคลัมโบ ทุนสหประชาชาติ ทุนยูซอม ทุนมูลนิธิฟอร์ด ฯลฯ เป็นต้น มีจำนวนข้าราชการที่ถูกส่งไปจากกรมอุตสาหกรรม เข้าสมัครรับทุนแทบทุกโครงการ เห็นแก่บางโครงการที่ไม่มีข้าราชการผู้ใดสมัคร เข้ารับทุนหรือสมัครแล้ว แต่ไม่สามารถสอบผ่านจากกรมวิเทศสหการได้เท่านั้น สำหรับโครงการที่มีข้าราชการได้ทุนมีทั้งสิ้น 43 โครงการ เป็นจำนวนข้าราชการ 79 ราย นับแต่ปี พ.ศ. 2517 - 2520 (ดูภาคผนวกหน้า 288)

ส่วนการฝึกอบรมภายในประเทศนั้น ได้แก่โครงการฝึกอบรมต่าง ๆ ซึ่งส่วนราชการทั่ว ๆ ไปจัดขึ้นและได้มีหนังสือเชิญข้าราชการกรมอุตสาหกรรม เข้ารับการฝึกอบรมด้วย ซึ่งกรมอุตสาหกรรมก็ให้ความร่วมมือจัดส่งข้าราชการที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด เข้าร่วมรับการฝึก

อบรมด้วยเสมอมา หากพิจารณาเห็นว่าโครงการนั้นสามารถเพิ่มพูนความรู้และทักษะของข้าราชการ และสามารถนำความรู้ความชำนาญที่ได้มาปรับปรุงปฏิบัติงานในกรมตุลาการได้ (ดังตารางแสดงรายละเอียดฉบับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 จนถึง ปี พ.ศ. 2520 ตามภาคผนวกหน้า 280) สำหรับโครงการที่มีข้าราชการไปร่วมฝึกอบรมภายในประเทศมีทั้งสิ้น 70 โครงการ มีจำนวนข้าราชการ 96 ราย นับแต่ปี พ.ศ. 2517-2520

การฝึกอบรมก่อนประจำการของกรมตุลาการ (Pre - Service Training)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นที่สุดที่จะต้องรักษาและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและใช้ได้นาน¹ ประเทศไทยก็มีการตื่นตัวทุ่มเทปัจจัยต่าง ๆ เพื่อใช้ในการบริหารประเทศโดยมุ่งความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาประเทศไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการศึกษา ความจำเป็นดังกล่าวนี้ รัฐบาลได้ตระหนักดีจึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากองค์กรต่าง ๆ ขึ้น เพื่อหาทางประหยัดความสิ้นเปลืองทรัพยากรในทุกด้าน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างจริงจัง นอกจากการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติอยู่แล้วในหน่วยงานต่าง ๆ ทางราชการยังได้ให้ความสนใจที่จะพัฒนาบุคคลซึ่งยังมิได้เข้าปฏิบัติงานในหน่วยราชการต่าง ๆ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเฉพาะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในทันทีที่สำเร็จการฝึกอบรม โดยมีต้องเสียเวลาฝึกอบรมงานกันอีก หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจที่มีการฝึกอบรมบุคคลก่อนประจำการ เท่าที่พอรวบรวมได้เป็นตัวอย่างได้แก่

1. กรมไปรษณีย์โทรเลข กระทรวงคมนาคม ปัจจุบันได้เปลี่ยนฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ เรียกชื่อใหม่ว่า การสื่อสารแห่งประเทศไทย² ได้จัดตั้งโรงเรียน

¹ปราณี สุพรรณพงศ์. "การพัฒนาคุณภาพของคน" วารสารพัฒนาชุมชน

15 (ธันวาคม 2519): 48 - 50.

²ทรงพันธ์ มุขนาค. "การฝึกอบรมในปัจจุบันและแนวโน้มของการฝึกอบรมในอนาคต" ปัญหาและการบริหารงานฝึกอบรม เอกสารสัมมนาหมายเลข 16, หน้า 336 - 337.

กรไปรษณีย์โทรเลขของตนเองขึ้น สำหรับบุคคลภายนอกก่อนบรรจุเข้าเป็นข้าราชการ
ชั้นจัตวา ในกรมไปรษณีย์โทรเลข ปัจจุบันได้หยุดรับนักเรียนไปแล้ว

2. การรถไฟแห่งประเทศไทย จัดตั้งโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ เพื่ออบรม
บุคคลภายนอกก่อนเข้ารับราชการ ในการรถไฟแห่งประเทศไทย

3. กรมวิทยาศาสตร์ จัดตั้งโรงเรียน เพื่ออบรมบุคคลภายนอกก่อนเข้ารับ
ราชการในกรมวิทยาศาสตร์

4. กรมชลประทาน จัดตั้งโรงเรียนช่างชลประทาน เพื่ออบรมบุคคลภายนอก
ก่อนเข้ารับราชการในกรมชลประทาน

5. กรมตุลาการ กระทรวงการคลัง จัดตั้งโรงเรียนตุลาการภิรักษ์ ปัจจุบันเปลี่ยน
ชื่อเป็นโรงเรียนตุลาการ เพื่ออบรมบุคคลภายนอกก่อนเข้ารับราชการในกรมตุลาการ

าลา

การดำเนินงานของโรงเรียนตุลาการ¹

โรงเรียนตุลาการยุคที่ 1

เนื่องจากกรมตุลาการ เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่สำคัญในการจัด เก็บภาษีอากร ขา
เข้าและขาออกแก่สินค้าทั้งหลายเป็นรายได้สำคัญของรัฐ และยังมีหน้าที่ป้องกันปราบปราม
การลักลอบหนีศุลกากร จึงต้องการได้ผู้มีความรู้ในงานด้านศุลกากร ซึ่งก่อรับด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริต มีศีลธรรม วัฒนธรรมอันดี และมีสุขภาพพลานามัยเข้มแข็งและอดทน ก่อนปี
พ.ศ. 2483 กรมตุลาการใช้วิธีรับบรรจุบุคคลเข้ารับราชการ แล้วให้เรียนรู้งานภายหลัง
โดยการปฏิบัติจริงแล้วหาประสบการณ์ ความชำนาญเอง เป็นเหตุให้เจ้าพนักงานต้อง
ประสบปัญหาและความยุ่งยากในการปฏิบัติงานนานปีการ ประกอบกับหน้าที่ราชการของ

¹งานโรงเรียนตุลาการ "การก่อตั้งโรงเรียนตุลาการภิรักษ์" กองการเจ้าหน้าที่
(2483 - 2501), (เอกสารอัครเสนา).

พนักงานตุลาการมีสิ่งเข้าชวนใจอยู่ ความปรารถนาที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยถูกต้องตามทำนอง
คลองธรรม จึงมักเสื่อมถอยลง กลับไปหาทำสิ่งเข้าชวนเหล่านั้น เป็นเหตุให้ต้องเสียทั้ง
ราชการและวินัย อีกทั้งตำแหน่งพลตุลาการก็ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นเจ้าหน้าที่ตุลาการ)
มีหน้าที่ต้องคุมระวางเรือ อยู่ยามรักษาการณ์เรือ ตรวจคนเรือ ตรวจคนสินค้า คุมตัว
อย่างสินค้า ปรามปรามจับกุมผู้ลักลอบหนีภาษี เป็นต้น จึงได้มีการคำวิจารณ์จากผู้บังคับบัญชา
ในสมัยนั้น ซึ่ง พลเรือตรีหลวง กาจสงคราม คำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตุลาการ ให้เปิด
โรงเรียนตุลาการขึ้น เพื่อฝึกอบรมบุคคลภายนอกให้มีความชัดเจนของงานตุลาการทุกด้าน
เสียก่อน เพื่อให้ทันเล่ห์เหลี่ยมพ้อคำและมโนสยให้สำนึกในหน้าที่ความซื่อสัตย์อันเป็นสิ่ง
สำคัญต่อหน้าที่ราชการกรมตุลาการ

อีกประการหนึ่ง เด็กนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
(ม.6 เดิม) ถ้าอายุเกิน 18 ปีบริบูรณ์ จะถูกคัดเลือกให้เข้ามหาวิทยาลัย หรือโรงเรียน
นายร้อย นายเรือ รัฐบาลจึงได้หาทางช่วยเหลือโดยส่งเสริมด้านอาชีพศึกษาและวิชาชีพ
จัดตั้งโรงเรียนปกครอง การช่างชลประทาน วิศวกรรมรถไฟ วิทยาศาสตร์ภาคปฏิบัติ
โรงเรียนการไปรษณีย์ โรงเรียนตุลาการ ฯ ขึ้นในคราวเดียวกัน ด้วยเหตุผลเหล่านี้
ประกอบกัน ในสมัยนั้น หลวงกาจสงคราม คำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตุลาการ รัฐมนตรี
ช่วยว่าการกระทรวงการคลัง และกรรมการ ก.พ. จึงได้ขออนุมัติตั้งโรงเรียนตุลาการ
รับนักเรียนอายุไม่เกิน 25 ปี เรียนที่ทำการตุลาการเดิม ทรอกโรงภาษี ใช้อาคารที่
ทำการขึ้นบนเป็นสถานที่เรียน ส่วนอาคารชั้นล่างเป็นที่ทำงานของข้าราชการ ผู้อำนวยการ
ในขณะนั้นคือผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองสถิติ การเรียนในสมัยนั้นหนักมาก เพราะกระทรวง
กรรมการให้สิทธิสอบเทียบมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.8 เดิม) จึงต้องเรียนทั้งวิชาเฉพาะ
กรมตุลาการ และต้องเรียนวิชาเพื่อสอบเทียบเท่ามัธยมแปดด้วยในเวลาเดียวกัน ผู้สำเร็จ
การศึกษามีได้มุ่งเพื่อบรรจุให้ทำหน้าที่ป้องกันและปรามปรามอย่างเดียว แต่ให้ทำหน้าที่
เสมือนตามกองต่าง ๆ อีกด้วย อธิบดีได้ให้สัญญาว่าเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะให้ได้รับ
เงินเดือน 50 บาท เทียบเท่าชั้นจัตวาอันดับ 7 และผู้ที่สอบได้ที่หนึ่งถึงที่สิบจะได้รับบรรจุ
กองนอก เช่น ขาเข้า ขาออก เป็นต้น แต่ครั้งสอบเสร็จหลวงกาจสงครามพ้นจากตำแหน่ง

อธิบดีกรมศุลกากรและไปทำงานใต้ดิน เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 นายจรรยา สืบแสง เขารับตำแหน่งแทน และไม่ยอมรับนโยบายเดิมของพ่อโพหลวงถางสงคราม บรรณานักเรียนศุลกากรก็เข้าไปในอัตราชั้นจัตวาอันดับหนึ่ง คือ 20 บาท บ้าง 24 บาทบ้าง แต่จะมีอัตราว่างทำให้นักเรียนรุ่นนั้นขาดกำลังใจทำงาน ขอลาออกไปทำงานอื่นกันเกือบหมด ประจวบกับอยู่ในระหว่างสงคราม โรงเรียนศุลกากรจึงเป็นอันต้องปิดตัวเองไปโดยปริยาย¹

หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากรยุคที่ 1

โรงเรียนศุลกากรเปิดรับนักเรียนเข้าศึกษาในปีแรกใน พ.ศ. 2483 เท่าที่พอมีหลักฐานปรากฏ กรมศุลกากรเปิดโรงเรียนศุลกากรในเดือนพฤษภาคม 2483 รับนักเรียนชาย ซึ่งจบการศึกษาชั้นมัธยมวิบูลย์ จำนวน 60 นาย จากกระทรวงธรรมการ ซึ่งขณะนั้นกรมศุลกากรได้ติดต่อขอรับนักเรียนจากหลวงศรีปริชาธรรมปาฐก ซึ่งทำหน้าที่แทนปลัดกระทรวงธรรมการ² หลักสูตรของโรงเรียนศุลกากรใช้เวลาเรียนสองปี เมื่อเปิดทำการสอนได้หนึ่งปีก็ว่า สำนักงาน ก.ศ. ก็ได้ประกาศรับรองหลักสูตรการสอนของโรงเรียนศุลกากร มีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

วิชาที่เรียนปีที่ 1

1. วิชาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ ได้แก่ กฎหมายเกี่ยวกับศุลกากรโดยตรง และกฎหมายอื่น ๆ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พระราชบัญญัติอาวุโสเป็น ฯลฯ พระราชบัญญัติซึ่ง ดวง

¹ สัมภาษณ์ ร.อ. ไชยสนธิ ธนกิจไพบิน, หัวหน้าฝ่ายรักษาการณและสินค้าผ่านแดน, 20 มกราคม 2521.

² กรมศุลกากร, บันทึกเสนาอธิบดี "เรื่องการรับนักเรียนเพื่อศึกษาในโรงเรียนศุลกากร" ลงวันที่ 19 เมษายน 2483. (ไม่ปรากฏหลักฐานผู้เสนอ)

- วัด ขึ้น ไปรษณีย์ การเดินเรือในน่านน้ำไทย ทางน่านม ยูทริกซ์ าลา
พิธีการศุลกากร พิธีกษัตราศุลกากร วิธีปฏิบัติงานและการเลขานุการ
2. วิชาสามัญ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา การพยาบาลเบื้องต้น การสุขาภิบาล ภาษาไทย อังกฤษ ฝรั่งเศส ภูมิ-ประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 เกือบทุกวิชา
 3. หลักสูตรการจรรยาและศาสนา สอนให้รู้จักประพฤติตนเป็นข้าราชการที่ดี กับให้นักเรียนไปฟังเทศน์ที่วัดเทพศิรินทร์ทุกวันพระ
 4. การทหาร ให้นักเรียนเป็นยุวชนนายสิบปีที่ 1

วิชาที่เรียนปีที่ 2

เรียนเพิ่มเติมต่อจากปีที่ 1 เพิ่มเติมกฎหมายแพ่งพาณิชย์ กฎหมายอาญา เศรษฐศาสตร์และการคลัง ส่วนวิชาสามัญ เรียนหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 8 เกือบทุกวิชา ด้านการทหารนั้น จะได้เลื่อนชั้นเป็นยุวชนนายสิบชั้นปีที่ 2 และต้องออกฝึกงานตามกองต่าง ๆ มีกำหนดฝึกหัดภาคละ 2 เดือน ฝึกหัดคอนเข้านวันเว้นวัน ตอนบ่ายเรียนชวเลข พิมพ์ดีด

ผู้สำเร็จจากโรงเรียนศุลกากร จะได้รับบรรจุเข้าเป็นข้าราชการตำแหน่งพล-ศุลกากรชั้น เงินเดือนชั้นแรกในสมัยนั้น คือ 30 บาท (จัดว่าชั้นแรก 20 บาท ชั้นตรี 60 บาท) ดังได้กล่าวมาแล้วในประวัติของโรงเรียนศุลกากรว่า การเปิดดำเนินการสอนตามหลักสูตรนี้ สามารถดำเนินการไปได้เพียงรุ่นเดียวก็ต้องล้มเลิกไป เนื่องจากเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาขึ้น และจากนั้นมาโรงเรียนศุลกากรก็ได้เปิดรับนักเรียนอีก

โรงเรียนศุลกากรยุคที่ 2

จนกระทั่ง พ.ศ. 2501 โดยคำริของผู้บริหารงานศุลกากรในสมัย พล.ต.ท. หลวงอรรถสิทธิ์ สนิทสุนทร คำรองตำแหน่งอธิบดีกรมศุลกากร เห็นความจำเป็นในการรับบุคคลภายนอกเข้าฝึกงานศุลกากรโดยเฉพาะ จึงได้ดำเนินการเสนอขอเปิดโรงเรียนศุลกากรขึ้นใหม่แต่เปลี่ยนชื่อเรียกเป็น โรงเรียนศุลกากรชั้น ตอนปลัดกระทรวงการคลัง โดยแสดง

เหตุผลและความจำเป็นว่า¹

กรมศุลกากร ได้พิจารณาเห็นความสำคัญและความจำเป็นเกี่ยวกับการจัดตั้งโรงเรียนศุลกากรฯ เพื่อรับบุคคลที่ประสงค์สมัครเข้ารับราชการในตำแหน่งศุลกากรฯ ขึ้นทางหนึ่ง จัดให้มีการศึกษาอบรมในตำแหน่งนายตรวจขึ้นทางหนึ่ง และจัดให้มีการศึกษาอบรมในตำแหน่งสารวัตรขึ้นทางหนึ่ง เพราะตำแหน่งทั้งสามมีความสำคัญแก่ส่วนได้เสียของกรมศุลกากร ในด้านการป้องกันและปราบปรามการลักลอบและหลีกเลี่ยงภาษีศุลกากรอยู่มาก เท่าที่เป็นมาการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเหล่านี้เป็นไปโดยขาดหลักเกณฑ์ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำค่าสูงและขาดประสิทธิภาพในงานค้ำนี้ เพื่อบรรลุลดในเรื่องนี้ กรมศุลกากร จึงได้วางรากฐานโดยตั้งกองวิชาการขึ้น แต่เนื่องจากมิได้รับอัตราค่าจ้างเพิ่ม จึงจำต้องเอาข้าราชการศุลกากรที่มีอยู่มาเป็นหัวหน้ากองและปฏิบัติงานในเรื่องนี้ไปพลางก่อน ในเบื้องต้นนี้ เห็นสมควรจะได้เริ่มเรื่องโรงเรียนศุลกากรฯ ก่อน เพราะศุลกากรฯ เป็นเจ้าหน้าที่ซึ่งต้องออกห่างงานอย่างใกล้ชิดกับประชาชนโดยเฉพาะกับชาวต่างประเทศ ทั้งยังเป็นกำลังสำคัญที่สุดในการป้องกันการลักลอบหลบหนีภาษีศุลกากร อันเป็นหน้าที่โดยตรงของศุลกากรฯ ซึ่งมีหน้าที่อยู่เวรยามและตรวจเรือ รถ อากาศยานที่เข้า - ออกประเทศ ดังนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะก่อให้เกิดการศึกษาและฝึกฝนอบรมให้ศุลกากรฯ ได้มีความรอบรู้ในงานอันเป็นหน้าที่ของตนอย่างแจ่มแจ้ง ทั้งในการสอนและการฝึกหัดให้มีความสันตติจักเจตนาของงานทุกด้านเป็นอย่างดีเสียก่อน ทั้งนี้เพราะงานศุลกากรนั้นอาศัยความรอบรู้ในทางปฏิบัติทั้งในหลักราชการและในเล่ห์เหลี่ยมไหวพริบของพ่อค้าอยู่เป็นสำคัญ ตลอดจนกระทั่งต้องการจะฝึกอบรมจิตใจศุลกากรฯ ให้มีความรักชาติรักหน้าที่ และรักเกียรติศักดิ์ แห่งตำแหน่งหน้าที่ราชการ มีความเข้มแข็ง มีระเบียบวินัย เกรงคราญ รู้จักเสียสละและอุทิศตนเพื่อส่วนรวมได้อย่างแท้จริง ที่ประสงค์จะอบรมให้หนัก

¹ กองวิชาการ กรมศุลกากร, หนังสือถึงปลัดกระทรวงการคลัง "เรื่องการจัดตั้งโรงเรียนศุลกากรฯ" ลงวันที่ 25 ตุลาคม 2501.

ไปในด้านจิตใจเช่นนี้ ก็เพราะเหตุว่างานของกรมศุลกากร เป็นงานที่เกี่ยวกับเงินทองอยู่ ตลอดเวลา ซึ่งมีความเข้ยว่นอยู่มาก หากไม่ได้รับการฝึกอบรมทางจิตใจมาเป็นอย่างดี เสียก่อน ก็มีแต่ทางเสียหายแก่ราชการมากกว่า ฉะนั้นโรงเรียนศุลกากรก็จะเป็นแหล่ง รับหน้าที่กลั่นกรองและฝึกฝนอบรมบุคคลชั้นศุลกากรที่จะเข้ารับราชการในกรมศุลกากร ต่อไปในวันข้างหน้าเป็นอย่างดี ซึ่งยอมอำนวยความสะดวกให้แก่ราชการอย่างแท้จริง

เมื่อกระทรวงการคลังพิจารณาแล้ว เห็นชอบด้วยจึงเสนอระเบียบการและ หลักสูตรการศึกษาโรงเรียนศุลกากร เพื่อให้สำนักงาน ก.พ.พิจารณา ซึ่ง ก.พ.ได้อนุมัติ แต่มีเงื่อนไขว่า¹

1. ในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนศุลกากรนี้ ต้องไม่มีการผูกพันเกี่ยวกับ งบประมาณแผ่นดินแต่ประการใด
2. ผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าวจะต้องเป็นผู้ที่สอบได้ในชั้นปีที่ 2 และกรมศุลกากรจะต้องออกประกาศนียบัตรให้ไว้
3. การบรรจุให้ค่าเงินการบรรจุโดยออกกฎ ก.ย. ว่าด้วยการบรรจุผู้ได้รับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามมาตรา 53 แห่ง พ.ร.บ.ข้าราชการพลเรือน พ.ศ.2497
4. โดยที่ระเบียบการและหลักสูตรการศึกษานี้ มีกำหนดเวลาในการศึกษาต่อ จากประโยคมัธยมวิสามัญศึกษาตอนปลาย หรือเทียบวิทยฐานะเท่าประโยคมัธยมวิสามัญ ศึกษาตอนปลายอีก 2 ปี และจะให้ได้รับเงินเดือนในอัตรา 60 บาท ฉะนั้น ให้กรมศุลกากร รายงานผลการศึกษาทั้งในปีที่ 1 และปีที่ 2 เพื่อ ก.พ.ทราบด้วย

¹งานโรงเรียนศุลกากร, แพ้ประวัติโรงเรียนศุลกากร เรื่อง "ระเบียบการ และหลักสูตรการศึกษาโรงเรียนศุลกากร" สำนักงาน ก.พ. กองวิชาการและสอบไล่, ลงวันที่ 19 มกราคม 2520.



ระเบียบการและหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนสุลกักรักษ์ ยุคที่ 2

เมื่อได้รับอนุมัติจาก ก.พ. เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ดังนั้นในต้นปี พ.ศ. 2502 จึงได้มีคำสั่งกรมสุลกักรักษ์กำหนดวิธีการจัดโรงเรียนสุลกักรักษ์ ให้ชื่อโรงเรียนใหม่ว่า "โรงเรียนสุลกักรักษ์" และได้กำหนดระเบียบการและหลักสูตรการศึกษาขึ้นใหม่ โดยคัดแปลงจากของเดิมบางประการ เช่น กำหนดอายุผู้จะเข้าศึกษาว่าต้องไม่ต่ำกว่า 16 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 30 ปีบริบูรณ์ (รายละเอียดเรื่องกำหนดวิธีการจัดโรงเรียนสุลกักรักษ์ ดูได้จากภาคผนวก หน้า 294) ส่วนวิชาความรู้ยังมีปริมาณมาก เช่น

หลักสูตรปีที่ 1

หมวดความรู้ทั่วไป เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ, พ.ร.บ.ข้าราชการพลเรือน, พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน และ พ.ร.บ.ปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม

หมวดสังคมศึกษา หน้าที่ - ศีลธรรม วัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ - ประวัติศาสตร์

หมวดอักษรศาสตร์ ภาษาไทย อังกฤษ จีน ฝรั่งเศส หรือญี่ปุ่น

หมวดวิชาเลขานุการ งาน รับ - ส่ง, โฉดอบ และเก็บหนังสือราชการ ทำบันทึกลง พิมพ์ดีดไทยและอังกฤษ

หมวดความรู้เฉพาะกรม พ.ร.บ.สุลกักรักษ์, พ.ร.บ.พิทักษ์ตราสุลกักรักษ์ คำอธิบายพิทักษ์ตราสุลกักรักษ์

ภาคฝึก ฝึกวิชาทหาร ฝึกพลศึกษา วิชาป้องกันตัว มวยไทย - สากล ยิวยิตสู หินดาบ แท่งไม้ ฝึกสัญญาณทหารเรือ ฝึกวิชาลูกเรือปากลำ ลูกเรือห้องเครื่อง

ภาคเทคนิค ศึกษาการปฏิบัติงานของกรม เช่น หน้าที่รักษาการณ์และการปราบปราม รายงานเรือเข้า - ออก ใบขน การตรวจปล่อย ของต้องห้ามต้องจำกัด การตรวจสินค้าขาเข้า เป็นต้น

หลักสูตรปีที่ 2 เรียนต่อจากปีที่ 1 ยกเว้นบางวิชาที่เรียนเพิ่มเติม คือ

หมวดวิชาเฉพาะกรม - ความเป็นมาแห่งราชการตุลาการ, พิธีการตุลาการ
อย่างละเอียด อนุสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศทางตุลาการ ไทย และต่างประเทศ

หมวดวิชาเลขานุการ การทำบัญชีทั่วไป งานคลัง

ภาคเทคนิค ศึกษาการปฏิบัติงานต่างจากปีที่ 1 คือ ศึกษาเรื่องคลังสินค้า
พัสดุ การค้าชายฝั่ง รายงานการออกไปปล่อยเรือขาออก สินค้าผ่านแดน การตีราคา
และข้อผูกพัน การตุลาการ การประมวลสถิติ การตุลาการทางอากาศยาน และไปรษณีย์

ภาคฝึก นอกจากฝึกวิชาทหาร พลศึกษา เช่นปีที่ 1 แล้ว ยังต้องออกฝึก
ปฏิบัติงานตามกองต่าง ๆ ด้านตุลาการคอนเมือง สมุทรปราการ เกาะสีชัง ฝึกงานวิทยุ
สื่อสาร การส่งกำลังทางอากาศ หน่วยปราบปรามพิเศษตำรวจอากาศ ฝึกในทะเลหลวง

จากนั้นเป็นต้นมา โรงเรียนตุลาการก็ได้เปิดรับนักเรียนติดต่อกันมา 15 ปี
นับแต่ปี พ.ศ.2502 ถึง พ.ศ.2518 เว้นแต่ปีการศึกษา 2513 และ 2516 เหตุที่หยุด
รับนักเรียนในช่วงนั้น เพราะทางกรมมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ตุลาการเพียงพอที่จะปฏิบัติงาน
อยู่แล้ว¹ โรงเรียนตุลาการก็ได้ผลิตผู้สำเร็จการฝึกอบรมก่อนเข้าประจำการจากโรงเรียน
ตุลาการ เข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการโดยมีต้องทำการสอบคัดเลือกเข้าบรรจุเป็น
ข้าราชการอีกครั้งหนึ่ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 14 รุ่น มีผู้สำเร็จการฝึกอบรมทั้งสิ้นเป็นจำนวน
1,393 คน ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ของจำนวนข้าราชการทั้งหมด นับเป็นกำลังสำคัญของกรม
ตุลาการในปัจจุบัน² แต่เป็นที่น่าเสียดายที่โครงการซึ่งกรมตุลาการเคยดำริที่จะจัดขึ้น

¹ สัมภาษณ์ เสถียร เมืองแมน, ผู้อำนวยการโรงเรียนตุลาการ, 13 ธันวาคม
2520.

² กองการเจ้าหน้าที่, "การปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนตุลาการ" บันทึกถึง
ปลัดกระทรวงการคลัง ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2519.

ภายหลังจากการเปิดโรงเรียนสุลการักษ์แล้วคือ โครงการฝึกอบรมตำแหน่งนายตรวจ และตำแหน่งสารวัตร มิได้ถูกจัดให้มีขึ้นตามคำริแต่ประการใด จะด้วยเหตุผลประการใด นั้นไม่สามารถจะหาหลักฐานมาอ้างอิงได้แน่นอน

ในปี พ.ศ.2503 กรมสุลการักษ์ได้ออกคำสั่งกรม เรื่องให้ใช้ข้อบังคับโรงเรียนสุลการักษ์ พ.ศ.2503 ซึ่งได้รับการแก้ไขให้รัดกุมและเหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินงานโรงเรียนสุลการักษ์สืบต่อกันมาจนถึงปี พ.ศ. 2516 โดยกำหนดให้นักเรียนจะเรียนซ้ำชั้นใดชั้นหนึ่งอย่างมากไม่เกิน 2 ปี มีคะแนนความประพฤติเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 50 % ของคะแนนทั้งหมด นักเรียนที่จะถือว่าสขยไล้ไ้ต้องได้คะแนนไม่ต่ำกว่า 60 % เป็นต้น (รายละเอียดคำสั่งกรมที่ 19/2503 คู้ไ้จากภาคผนวก 305)

ในปีการศึกษา 2516 โรงเรียนสุลการักษ์ ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเกี่ยวกับระเบียบโรงเรียนสุลการักษ์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติตนของนักเรียน และกำหนดให้มีการอยู่เวรรักษาการณ้ขึ้นภายในบริเวณโรงเรียน¹ วางบทลงโทษและมารยาทของนักเรียน เช่นต้องแต่งกายตามที่โรงเรียนกำหนด ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่นำความเสื่อมเสียมาสู่โรงเรียน ไม่ตกเป็นขู้ของหากคืออาญา ไม่มีหนีล้นพ้นตัว ไม่ทำในสิ่งทีล้เสื่อมเสียแก่ระเบียบแบบแผน ความสงบเรียบร้อย ความเจริญและเกียรติคุณของโรงเรียน เป็นต้น แต่คะแนนทีล้ตัดเมื่อทำผิดไม่มีระบุไว้ แล้วแต่ผู้พิจารณาโทษจะเห็นสมควรโดยไม่ให้เกิน 50 % มิฉะนั้นจะหมดสิทธิสขยไล้²

ในปีการศึกษา 2517 ซึ่งเป็นสมัยที่ ดร.อำนาจ วีรวรรณ ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสุลการักษ์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงข้อบังคับของโรงเรียนสุลการักษ์ใหม่ เปลี่ยนแปลง

¹ระเบียบโรงเรียนสุลการักษ์ ที่ 4/2516 เรื่อง "การอยู่เวรรักษาการณ้บริเวณโรงเรียน" ลงวันที่ 8 พฤษภาคม 2516.

²ระเบียบโรงเรียนสุลการักษ์ ที่ 1/2516 ลงวันที่ 2 พฤษภาคม 2516.

สาระสำคัญบางประการ เช่น รัฐบาลจะเข้าศึกษาชาย อายุไม่ต่ำกว่า 16 ปีบริบูรณ์ และไม่เกินกว่า 20 ปีบริบูรณ์ ถ้าสอบไล่ได้คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 50 สำหรับชั้นปีที่ 1 จะต้องถูกออกจากโรงเรียน เป็นต้น นอกนั้นคงเดิม¹

โรงเรียนศุลกากรยุคที่ 3

โรงเรียนศุลกากรักษณผลิตผู้จบการฝึกหัดกรมรุ่นปีการศึกษา 2518 เป็นรุ่นที่ 14 อันเป็นรุ่นสุดท้ายของโรงเรียนศุลกากรักษณ จากนั้นว่างเว้นไปสองปีการศึกษา มีที่ท่าว่าจะยุบเลิกโรงเรียนศุลกากรักษณ เพราะผู้บริหารบางคนเห็นเป็นการสิ้นเปลืองและไม่คุ้มค่ากับเงินและเวลาที่เสียไปเนื่องจากการบริหารงาน การเรียน การสอน ไม่สามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพได้ แต่จากผลการประชุมในระดัมนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้าย ได้มีมติให้ดำเนินงานโรงเรียนศุลกากรักษณต่อไป กองการเจ้าหน้าที่ได้รับมอบหมายให้ร่างโครงการระเบียบข้อบังคับว่าด้วยโรงเรียนศุลกากร 2519 เสนอขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงการคลัง ซึ่งปลัดกระทรวงการคลังในครั้งนั้นคือ ดร.อำนาจ วีรธรรม ก็เห็นชอบด้วย กองการเจ้าหน้าที่จึงดำเนินการต่อไป โดยเสนอขออนุมัติปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากร พ.ศ. 2519 ต่อเลขาธิการ ก.พ. โดยแสดงเหตุผลดังนี้²

กรมศุลกากรได้พิจารณาเห็นว่า หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากรักษณ โดยอนุมัติของ ก.พ. ได้เข้ามาเป็นเวลานาน ประกอบกับสภาวะแวดล้อมในปัจจุบันก็ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยเฉพาะด้านการศึกษาได้มีความเจริญก้าวหน้ากว่าเดิมมาก อีกประการหนึ่งปัจจุบันนี้ขบวนการปฏิบัติงานและหน้าที่ความรับผิดชอบของข้าราชการกรมศุลกากรก็ได้ขยายตัวออกไปด้วยตามความเจริญของบ้านเมือง และการค้าเป็นเหตุให้หลักสูตรเดิมของโรงเรียนศุลกากรักษณ ซึ่งรับจากผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษา

¹ คำสั่งกรมศุลกากรที่ 71/2517, เรื่อง "ขัณฑ์โรงเรียนศุลกากรักษณ" ลงวันที่ 22 เมษายน 2517.

² กองการเจ้าหน้าที่, "การปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนศุลกากร" บันทึกเสนอปลัดกระทรวงการคลัง, ลงวันที่ 25 มิถุนายน 2519.

ตอนต้น (ม.ศ.3) ใช้เวลาเรียน 2 ปี โดยมีการศึกษาวิชาสามัญต่าง ๆ เช่นเดียวกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.5) เช่น หน้าที่พลเมือง ศีลธรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ไม่เหมาะสมกับสภาวะการณ์ในปัจจุบัน และเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย โดยไม่จำเป็น จึงเห็นควรทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากรฯเสียใหม่ และเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนศุลกากรฯเป็นโรงเรียนศุลกากร โดยรับนักเรียนจากผู้สำเร็จการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.5) หรือเทียบเท่า แล้วให้การศึกษาอบรมโดยเน้นเฉพาะวิชาความรู้ทางด้านศุลกากร และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ใช้เวลาศึกษา 1 ปี มีชั่วโมงการเรียนไม่น้อยกว่า 1,890 ชั่วโมง สำเร็จแล้วเข้ารับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศุลกากร 1 อัตราเงินเดือน 1,220 บาท ก็จะเป็นประโยชน์ต่อราชการในตำแหน่งอัตราดังกล่าว ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังเป็นการยกระดับการศึกษาของโรงเรียนศุลกากรฯเป็นการเพิ่มวิถะฐานะ และมาตรฐานพื้นความรู้ความสามารถของผู้เข้ารับการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถตลอดจนความประพฤติเหมาะสมกับหน้าที่ราชการยิ่งขึ้น

ข้อบังคับ ระเบียบการและหลักสูตรการศึกษาโรงเรียนศุลกากรยุคที่ 3

ในที่สุด ก.พ.ก็ได้อนุมัติ กรมศุลกากรจึงมอบหมายให้กองการเจ้าหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการทั้งสิ้น โดยได้ออกเป็นคำสั่งกรมศุลกากร กำหนดข้อบังคับว่าด้วยโรงเรียนศุลกากร พ.ศ.2519¹ และประกาศโรงเรียนศุลกากร เรื่องระเบียบการและหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากร² ใช้เป็นหลักการปฏิบัติตลอดมาจนปัจจุบัน มีสาระสำคัญ

¹คำสั่งกรมศุลกากรที่ 540/2519, เรื่อง "ข้อบังคับว่าด้วยโรงเรียนศุลกากร พ.ศ.2519" ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2519.

²ประกาศโรงเรียนศุลกากร, เรื่อง "ระเบียบการและหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนศุลกากร" ลงวันที่ 8 ธันวาคม 2519.

สรุปได้ คือ เปลี่ยนชื่อโรงเรียนศุลกากร เป็นโรงเรียนศุลกากร นักเรียนของโรงเรียนนี้เรียกนักเรียนศุลกากร สำหรับจุดประสงค์ของโรงเรียนเป็นไปตามแบบเดิมคือ เพื่อให้การศึกษาและฝึกอบรมนักเรียนศุลกากรให้มีความรู้เกี่ยวกับงานศุลกากร ทั้งด้านวิชาการและภาคปฏิบัติ ตลอดจนวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งฝึกกายใจให้เข้มแข็ง มีระเบียบวินัย มีจิตใจสูง มีความสามัคคี และสำนึกในเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการ คุณสมบัติของผู้สมัครต้องเป็นชาย อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 25 ปีบริบูรณ์ สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าประโยคมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือเทียบเท่า คุณสมบัติทั่วไปคือ เกณฑ์เช่นเดียวกับบุคคลซึ่งสมัครเข้ารับราชการ มีพิเศษขึ้นอีกประการหนึ่ง ซึ่งรุ่นก่อน ๆ มิได้ให้ความสนใจ คือ ต้องสามารถว่ายน้ำได้ก็อีกด้วย ระยะเวลาศึกษาตามหลักสูตรใหม่นี้เหลือเพียง 1 ปี

เมื่อนานการสอบคัดเลือกเข้ามาเป็นนักเรียนศุลกากรได้แล้ว จะต้องอยู่ในระเบียบของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด หากคะแนนความประพฤติถูกตัดเกินกว่า 50 % จะหมดสิทธิเข้าสอบไล่ต้องเรียนซ้ำชั้น ถ้าถูกตัดถึง 75 % จะถูกถอนชื่อออกจากการเป็นนักเรียนศุลกากร ในการสอบไล่ผู้ใดมีเวลาเรียนไม่ถึง 80 % ในวิชาใด จะไม่มีสิทธิเข้าสอบในวิชานั้น และหากมีเวลาเรียนทั้งหมดต่ำกว่า 80 % ของเวลาเรียนทั้งปี จะไม่มีสิทธิเข้าสอบทุกวิชา และต้องเรียนซ้ำชั้น เมื่อสิ้นปีการศึกษา นักเรียนจะมีการสอบไล่ทุกคนต้องสอบแต่ละวิชาให้ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 และคะแนนรวมทั้งหมดทุกวิชาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60 ถ้าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 เกินกว่าสามวิชา จะถูกถอนชื่อจากการเป็นนักเรียนศุลกากร ถ้าหากไม่เกินสามวิชา มีโอกาสสอบแก้ตัวได้ 1 ครั้ง ถ้าสอบแก้ตัวไม่ผ่าน ต้องเรียนซ้ำชั้นอีกได้ไม่เกินหนึ่งปี สำหรับนักเรียนที่สอบผ่านสำเร็จตามหลักสูตรจะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการ ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ศุลกากร 1 ชั้น 1,220 บาท ในกรมศุลกากร แต่ทั้งนี้ไม่ผูกพันว่าผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนศุลกากรจะได้เข้ารับราชการในกรมศุลกากรทั้งหมดเสมอไป

หลักสูตรการถูกถอนชื่อออกจากทะเบียนนักเรียน ส่วนใหญ่อาศัยหลักเกณฑ์
ก่อน ๆ มีเพิ่มเติมบ้าง เช่น สอบไล่ตกเกินสามวิชา หรือเรียนซ้ำชั้นเกิน 1 ปี และใน
กรณีเอกสารหลักฐานที่ยื่นต่อทางโรงเรียนปรากฏภายหลังว่าเป็นเท็จ เป็นต้น

ส่วนค่าน้ำหนักสูตร ใค้ศัควิชาที่เห็นว่าไม่มีความจำเป็นกับการปฏิบัติงานออกไป
มากเหลือเพียงวิชาที่จำเป็นกับงานบุคลากรจริง ๆ และเพิ่มเติมวิชากฎหมายให้มากขึ้น
ดังนี้

ภาควิชาการ ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
ประมวลกฎหมายอาญา รัฐธรรมนูญ ระเบียบข้าราชการพลเรือน ระเบียบบริหารราชการ
แผ่นดิน พ.ร.บ. ปรับปรุงกระทรวงทบวงกรม ระเบียบงานสารบรรณ ภาษาจีนกลาง
อังกฤษ มาเลเซีย การพาณิชย์ การบริหารและมนุษยสัมพันธ์ เศรษฐกิจการคลัง กฎหมาย
บุคลากร สิทธิบัตรข้าราชการและภาษีการค้า พิธีการบุคลากร การตรวจปล่อยสินค้าขาเข้า
ขาออก การป้องกันและปราบปรามทางบุคลากร

ภาคฝึก ลดเหลือเพียง 1 เดือน ตามหลักสูตรกำหนด การฝึกวิชาทหาร การ
ฝึกวิชาต่อสู้ป้องกันตัว การยิงปืน การฝึกภาคในทะเลหลวง การฝึกงานภาคปฏิบัติตาม
หน่วยปราบปรามพิเศษ และค่าน้ำหนักส่วนภูมิภาค แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า กรมการ
รักษาคินแดนไม่อาจทำการฝึกวิชาทหารได้โดยให้เหตุผลว่า เป็นการเรียนระยะสั้นเพียง
1 ปี การยิงปืน การฝึกภาคในทะเลหลวง การฝึกงานภาคปฏิบัติตามค่าน้ำหนักส่วน
ภูมิภาค ก็ไม่มีโอกาสได้ฝึกตามหลักสูตร ได้แต่ฝึกวิชาป้องกันตัว มวย ยูโด และออกฝึกงาน
ตามกองต่าง ๆ 6 กอง ภายในระยะเวลา 1 เดือน คือ ค่าน้ำหนักท่าอากาศยาน
กรุงเทพฯ กองป้องกันและปราบปราม กองตรวจสินค้าขาเข้า กองตรวจสินค้าขาออก ค่าน้ำ
หนักบุคลากรไปรษณีย์ และท่าเทียบเรือภายนอกเกาะสีชัง

(รายละเอียดคำสั่งกรมบุคลากร เรื่องขอมุ่งค้ำว่าด้วยโรงเรียนบุคลากร
พ.ศ.2519 และประกาศโรงเรียนบุคลากร เรื่องระเบียบการและหลักสูตร การศึกษา

ของโรงเรียนสุลกากร ภูเก็ตจากภาคผนวกหน้า 322)

การดำเนินงานรับสมัครสขย คัดเลือกเข้าเป็นนักเรียนสุลกากร

เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยโรงเรียนสุลกากรจึงเริ่มเตรียมการเปิดรับสมัครบุคคลเข้าสขย คัดเลือกเป็นนักเรียนสุลกากร โดยกำหนดให้สขยภาควิชาความรู้ทั่วไป ภาษา อังกฤษ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย สังคม และภาคทดสอบสมรรถภาพทางร่างกาย ว่ายน้ำ ระยะ 25 เมตร และสัมภาษณ์¹

โรงเรียนสุลกากรกำหนดรับสมัครเข้าเรียนปีการศึกษา 2520 จำนวน 100 คน รวมกับนักเรียนจากสี่จังหวัดภาคใต้ตามนโยบายรัฐบาลอีก 4 คน เป็น 104 คน กองการเจ้าหน้าที่ได้มีคำสั่งสืบแต่งตั้งกรรมการ 5 นาย เป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดวิธีการสอบ การออกข้อสอบ ตรวจสอบ และรวมคะแนนผู้สขย คัดเลือก รวมทั้งวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับการรับบุคคลเข้าศึกษาในโรงเรียนสุลกากร คณะกรรมการสขย คัดเลือก มีอำนาจหน้าที่ที่จะกำหนดมาตรการใด ๆ ตามที่เห็นสมควรเพื่อยังผลให้เกิดความสุจริต ยุติธรรมแก่ผู้สขย คัดเลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนสุลกากร

โรงเรียนสุลกากรเริ่มขายใบสมัครตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2520 และเนื่องจากทุกปีที่มีการประกาศรับสมัครสขย จะมีผู้มาสมัครเป็นจำนวนมากมาทุกปีมา ในปี 2520 นี้ กองการเจ้าหน้าที่จึงเตรียมพร้อมที่จะรับงานครั้งนี้ โดยตั้งคณะกรรมการขึ้นทำหน้าที่ต่าง ๆ คือ เจ้าหน้าที่ขายใบสมัคร เจ้าหน้าที่รับเอกสาร เจ้าหน้าที่วัดตัว เจ้าหน้าที่ตรวจสอบหลักฐาน เจ้าหน้าที่รับชำระเงินค่าสมัครสขย เจ้าหน้าที่ออกบัตรประจำตัวและเก็บรวบรวมหลักฐานใบสมัคร เป็นจำนวนถึง 19 คน โดยอยู่ในความควบคุมและรับผิดชอบของหัวหน้าฝ่าย

ประกาศโรงเรียนสุลกากร เรื่อง "ระเบียบการรับสมัครนักเรียนสุลกากร ประจำปีการศึกษา 2520" ลงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2520.

การสอบ ฝึกอบรมและโรงเรียนศุลกากร¹ ซึ่งดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการโรงเรียนศุลกากร ปรากฏว่าในปี 2520 นี้ มีผู้สอบสมัครจำนวนเจ็ดพันกว่าคน แต่เนื่องจากการดำเนินการสอบคัดเลือกของโรงเรียนศุลกากรกำหนดให้ตรงกับ การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ด้วย จึงปรากฏว่ามีผู้ยื่นแสดงความจำนงเข้าสมัครสอบคัดเลือกเข้าโรงเรียนศุลกากร จำนวน 3,132 คน และเนื่องจากปรากฏว่าการสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนศุลกากรแต่ละครั้งนั้น มักมีบุคคลบางจำพวกแอบอ้างฉวยโอกาสว่าจ้างข้าราชการชั้นผู้ใหญ่² หรือกรรมการสอบคัดเลือกของกรมศุลกากรสามารถให้ความช่วยเหลือผู้เข้าสอบให้ผ่านการคัดเลือกได้ โดยเรียกร่องผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทน กรมศุลกากรจึงได้มีประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า จงอย่าได้หลงเชื่อการแอบอ้างใด ๆ ของบุคคลประเภทนี้เป็นอันขาด และเพื่อช่วยเหลือกรมศุลกากรในการดำรงไว้ซึ่งความสุจริตยุติธรรมในการสอบคัดเลือกหากผู้ใดพบเหตุการณ์เช่นนี้ ขอให้แจ้งความแจ้งเลขาธิการกรม ผู้อำนวยการกองการเจ้าหน้าที่ รองอธิบดีกรมศุลกากร หรืออธิบดีกรมศุลกากรทันที ซึ่งก็ปรากฏว่าเหตุการณ์ทุกอย่างผ่านไปเรียบร้อยทุกประการ กรมศุลกากรต้องดำเนินการขอยืมสถานที่สอบจาก วิทยาลัยพณิชยการพระนคร และวิทยาลัยชุมชนพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ไซกรรมกรรมการควบคุมการสอบทั้งสิ้น 173 คน

¹คำสั่ง กองการเจ้าหน้าที่ ที่ 8/2520 เรื่อง "แต่งตั้งคณะกรรมการรับสมัครสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าศึกษาในโรงเรียนศุลกากร ประจำปีการศึกษา 2520" ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2520.

²ประกาศกรมศุลกากร เรื่อง "การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในโรงเรียนศุลกากร" ลงวันที่ 2 มีนาคม 2520.

การบริหารและการแบ่งงานในโรงเรียนศุลกากร¹

เมื่อการสนทนากันไปโดยเรียบร้อย ทั้งการสนทนาเขียน ในวิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา และคณิตศาสตร์ การทดสอบสมรรถภาพทางร่างกายโดยให้ว่ายน้ำ ทดสอบยบัสสระ เพื่อหาสาเหตุคิด และการสอบสัมภาษณ์ เมื่อประกาศผลการสนทนาแล้ว กองการเจ้าหน้าที่โดยคำริของผู้อำนวยการกอง ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนศุลกากรร่วมกับหัวหน้าฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนศุลกากร ได้ร่วมกันพิจารณา ถึงปัญหาการบริหารงานโรงเรียน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นสัดส่วน และให้งานทุกชนิดทุกประเภทเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนศุลกากรมีผู้รับผิดชอบ จึงได้กำหนดแผนงานโรงเรียนศุลกากรให้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนศุลกากรส่วนหนึ่ง และอยู่ในความรับผิดชอบของงานโรงเรียนศุลกากรอีกส่วนหนึ่ง ส่วนที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายการสอบฯ ได้แก่การกำหนดหลักสูตร ตาราง กำหนดวัน เวลาเรียน เวลาสอบ ดำเนินการวัดผลการศึกษานักเรียน เก็บทะเบียนคะแนน วัดผลและ ต. 2 ก. แจงผลการวัดผลให้ผู้ปกครองนักเรียนทราบ นอกจากนั้นได้แก่การจัดทำตำราเรียน ติดต่อเชิญครู-อาจารย์ เสนอกรมขออัตราคำสั่งเพื่อประกอบการพิจารณารับสมัครนักเรียนในปีการศึกษาต่อไป ตลอดจนการควบคุมดูแลและบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่โรงเรียนให้เป็นไปเพื่อความก้าวหน้าของโรงเรียน ส่วนหน้าที่ในความรับผิดชอบของงานโรงเรียนนั้น ได้แก่ปฏิบัติตามคำสั่งผู้อำนวยการโรงเรียนศุลกากร ควบคุมดูแลการเรียนการสอนให้เป็นไปตามระเบียบ ดูแลความประพฤติ ควบคุมคะแนนความประพฤติ จัดทำทะเบียนประวัติ สำนวณเวลาเรียนของนักเรียนแต่ละคน ตลอดจนการดำเนินงานรับสมัครนักเรียนรุ่นต่อ ๆ ไป และเสนอกองพิจารณาแต่งตั้งเจ้าหน้าที่มอบตัวนักเรียน เจ้าหน้าที่ทางการเงิน ติดต่อส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ เช่น

¹คำสั่งโรงเรียนศุลกากร ที่ 1/2519 เรื่อง "การบริหารและการแบ่งงานของโรงเรียนศุลกากร" ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2519.

โรงเรียนพยาบาลท่าเรือ สถานตรวจโรคชอศศส เพื่อให้นักเรียนที่สอบคัดเลือก
เข้าเรียนได้ไปรับการตรวจโรค และดำเนินการก่อนโรงเรียนศุลกากรเปิดดำเนินการ
สอน ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ แจกเอกสารต่าง ๆ อาทิ
ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ตารางสอน เรียกประชุมครู อาจารย์ ที่กรมแต่งตั้งให้
ทำหน้าที่ ครู - อาจารย์ ในโรงเรียนศุลกากร เพื่อซักซ้อมความเข้าใจ เตรียมการจัด
หาอุปกรณ์ ตลอดจนวัสดุ ครุภัณฑ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในการเรียนและการสอน เป็นต้น

การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ดำเนินงานตลอดจนอาจารย์ประจำโรงเรียนศุลกากร

จากคำสั่งโรงเรียนศุลกากร ที่ 1/2519 ลงวันที่ 15 ธันวาคม 2519 เรื่อง
การบริหารงานและการแบ่งงานโรงเรียนศุลกากร ซึ่งแบ่งงานออกเป็น 4 ฝ่าย ได้มีคำสั่ง
โรงเรียนศุลกากรที่ 1/2520¹ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่รับผิดชอบฝ่ายต่าง ๆ พอสรุปได้ ดังนี้

1. ฝ่ายบริหารและการปกครอง ให้อยู่ในความรับผิดชอบของอาจารย์ใหญ่
ตำแหน่งเจ้าหน้าที่อำนวยการ 4 ประจำอยู่ ณ โรงเรียนศุลกากร
2. ฝ่ายธุรการ และทะเบียนสถิติ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่อำนวยการ
อำนวยการ 4 ประจำอยู่ ณ โรงเรียนศุลกากร
3. ฝ่ายวิชาการ ตำรา และห้องสมุด ให้อยู่ในความรับผิดชอบของบุคลากร
3 ประจำอยู่ ณ กองการเจ้าหน้าที่ ฝ่ายการสอบ อำนวยการ และโรงเรียนศุลกากร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹คำสั่งโรงเรียนศุลกากร ที่ 1/2520 เรื่อง "กำหนดหน้าที่ของเจ้าหน้าที่
โรงเรียนศุลกากร" ลงวันที่ 25 มกราคม 2520.

4. ฝ่ายผลิตและสถานที่ ให้อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่พลศึกษา 2
ซึ่งทำหน้าที่อาจารย์ผู้ปกครองอีกตำแหน่งหนึ่ง ประจำอยู่ ณ โรงเรียนสุลตการ

นอกจากนี้ก็มี เจ้าหน้าที่พลศึกษา 2 อีกหนึ่งตำแหน่ง เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 หนึ่ง
ตำแหน่ง ลูกจ้างชั่วคราวพิมพ์ดีด 1 หนึ่งตำแหน่ง และนักการภารโรง 2 ตำแหน่ง ประจำ
อยู่ ณ โรงเรียนสุลตการ

ส่วนการดำเนินการแต่งตั้งอาจารย์โรงเรียนสุลตการ โดยความดำริวินิจฉัย
และพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนสุลตการและรองผู้อำนวยการโรงเรียน¹
ได้ออกประกาศเป็นคำสั่งกรมสุลตการ แต่งตั้งอาจารย์โรงเรียนสุลตการ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น
ข้าราชการประจำของกรมสุลตการ มีเพียงสามวิชาเท่านั้นที่ต้องอาศัยผู้อำนวยการใน
สาขาวิชานั้นโดยเฉพาะจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งกรมสุลตการก็ได้ส่งเจ้าหน้าที่ติดต่อควย
วจา และมีหนังสือขออนุมัติต่อเจ้าสังกัดนั้น ๆ ตามไปในภายหลัง ซึ่งก็ได้รับความอนุเคราะห์
เป็นอย่างดี ได้แก่ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเจ้าหน้าที่อ่านข่าวภาษาจีน
ภาษา馬來เซีย จากกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น²

ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนสุลตการและการศึกษาระเบียบข้อบังคับ³

กรมสุลตการได้มอบหมายให้กองการเจ้าหน้าที่พิจารณาร่างระเบียบข้อบังคับ

¹ สัมภาษณ์ สุพจน์ เรืองเมฆานนท์, หัวหน้าฝ่ายการสอบ ปีกอมรม และ
โรงเรียนสุลตการ, 13 ธันวาคม 2520.

² คำสั่งกรมสุลตการ ที่ 353/2520 เรื่อง "แต่งตั้งอาจารย์โรงเรียนสุลตการ",
ลงวันที่ 23 พฤษภาคม 2520.

³ คำสั่งโรงเรียนสุลตการ ที่ 3/2520 เรื่อง "ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน
สุลตการและการศึกษาระเบียบข้อบังคับ", ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2520.

ของโรงเรียน และการตัดสินใจแนบความประพฤติของนักเรียนสุลตการ ซึ่งระเบียบข้อบังคับนั้นส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงแก้ไขจากของเดิม ส่วนเกณฑ์การตัดสินแนบความประพฤตินั้น ของเดิมมิได้กำหนดเป็นข้อบังคับตายตัว การตัดสินแนบและการวางโทษ อยู่ในดุลยพินิจของอาจารย์ใหญ่หรือคณะอาจารย์ผู้ปกครองแต่ในรุ่นปีการศึกษา 2520 นี้ เกณฑ์การตัดสินแนบความประพฤติมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยแบบอย่างการตัดสินแนบของนักเรียนโรงเรียนเตรียมทหารเป็นหลัก การวางโทษ ระบุความผิด และคะแนนที่จะถูกตัดได้กำหนดไว้ตายตัว โดยมติของที่ประชุมเป็นคำสั่งโรงเรียนสุลตการ ที่ 3/2520 ภายหลังจากเมื่อโรงเรียนเปิดดำเนินการแล้ว มีปัญหาว่านักเรียนไม่เกรงกลัว เนื่องจากคะแนนที่ตัดต่ำเกินไป ทำให้เกิดความประมาท และกล้ากระทำความผิดซ้ำซาก จึงได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างเจ้าหน้าที่บริหารโรงเรียนสุลตการและเจ้าหน้าที่ในฝ่ายการสอบ ดึงออมรมา ในที่สุดได้มีคำสั่งโรงเรียนสุลตการออกสำหรับภายหลังว่า หากนักเรียนสุลตการผู้ใดกระทำความผิดชนิดใดก็ตามซ้ำอีกจะถูกเพิ่มโทษเป็นทวีคูณ¹

ระเบียบการแต่งกาย เครื่องแบบ การไว้ทรงผมของนักเรียนสุลตการ²

ได้มีการแก้ไขระเบียบการแต่งกาย เครื่องแบบ การไว้ทรงผมของนักเรียนบ้างเล็กน้อย จากระเบียบการเดิมที่ถือปฏิบัติอยู่เก่าตั้งแต่ครั้งเป็นโรงเรียนสุลตการรักษ เช่น เครื่องแบบปกติ ซึ่งประกอบด้วย หมวกทรงหม้อตาลสีทึบ เสื้อคอพับแขนยาวรัดข้อมือ สีทึบ กางเกงขายาวสีทึบ กุ้งเท้าสีดำ และรองเท้าหุ้มส้นชนิดผูกเชือกสีดำ ได้มีคำสั่งเพิ่มเติมใหม่ ให้นำผูกคอสีดำ เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่ง ทั้งนี้ เพื่อความสง่างามแห่ง เครื่องแบบยิ่งขึ้น

¹ คำสั่งโรงเรียนสุลตการ ที่ 7/2520 เรื่อง "ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนสุลตการและการตัดสินแนบความประพฤติ" ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2520.

² คำสั่งโรงเรียนสุลตการ ที่ 5/2520 เรื่อง "ว่าด้วยระเบียบการแต่งกาย เครื่องแบบ การไว้ทรงผมของนักเรียนสุลตการ" ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2520.

สถานที่ใช้ดำเนินงานโรงเรียนศุลกากร

โรงเรียนศุลกากรในยุคแรกคือ ปี พ.ศ.2483 ใช้สถานที่ชั้นสองของที่ทำการ เป็นโรงเรียนศุลกากร ในสมัยนั้นกรมศุลกากรตั้งอยู่ที่ท่าหน้าสี่พระยา เรียกกันว่า "โรงภาษี" เพิ่งจะย้ายมาตั้งที่ทำการใหม่ เรียกว่า กรมศุลกากร เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2497 ณ ตำบลคลองเตย ถนนอาจณรงค์ ซึ่งเป็นที่ทำการมาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนในยุคที่สอง คือตั้งแต่ปีการศึกษา 2502 ถึงปีการศึกษา 2513 สถานที่เรียน คือห้องทำงานของกองสารวัตร (กองป้องกันและปราบปรามในปัจจุบัน) ใช้เป็นที่เรียนเรื่อยมาจนกระทั่งกรมไคออนุมัติงบประมาณสร้างโรงเรียนศุลกากรยกขึ้นประมาณสองล้านบาทเศษ สร้างเป็นอาคารเรียนสามชั้น การก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2512 แต่ในมาโรงเรียนศุลกากรก็มีอาคารเรียนเป็นของตนเองโดยเฉพาะ มาจนถึงปัจจุบันนี้ได้มีการแก้ไข ซ่อมแซม และดัดแปลงอาคารชั้นล่างในปีการศึกษา 2520 เพื่อใช้เป็นโรงพิมพ์ของกองวิชาการและสถิติ

การเรียนการสอนในโรงเรียนศุลกากร¹ แต่เดิมการสอนในโรงเรียนศุลกากรแบ่งเป็นสามภาคการศึกษา เพิ่งจะมาเปลี่ยนเป็นสองภาคการศึกษาในรุ่นที่ 14 และรุ่นปัจจุบันเท่านั้น ในรุ่นที่ 13 และ 14 มีอาจารย์ประจำชั้น ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ปกครองด้วย นอกนั้นไม่มีอาจารย์ประจำชั้น การเรียนใช้เวลา 5 วัน ใน 1 สัปดาห์ เว้นวันเสาร์และวันอาทิตย์ เรียนวันละ 6 ชั่วโมง ใช้เวลาเรียนวิชาละ 1 ชั่วโมง วิชาที่สอนส่วนใหญ่มักยึดหลักสูตรที่กำหนดไว้เดิม จะมีการปรับปรุงให้ทันกับเหตุการณ์บ้างเล็กน้อย ซึ่งการแก้ไขปรับปรุงนี้มักทำกันอยู่เสมอทุกปี เช่นบางรุ่นก็กำหนดให้มีอาจารย์ใหญ่สองตำแหน่ง คือ อาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ดำรงตำแหน่งจะเป็นข้าราชการชั้นโท

¹ สัมภาษณ์ ชลียา งามทองหล่อ, หัวหน้างานธุรการและทะเบียนประวัติ
โรงเรียนศุลกากร, 15 ธันวาคม. 2520.

ประจำกองวิชาการ และอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง ผู้ดำรงตำแหน่งเป็นสารวัตรกอง บ้องกันและปราบปราม เป็นต้น สำหรับกำหนดการอยู่เวรยามของนักเรียนศุลกากรก็ยังคง ใช้ระเบียบการเมื่อ พ.ศ. 2516 เดิม เพียงแต่ลดเวรยามประจำอาคารเรียนชั้นสามลง เท่านั้น เนื่องจากมิได้ทำการสอนในชั้นสาม หากแต่ใช้เป็นที่ประชุมและห้องพระ ซึ่งจะใช้ ในโอกาสอันควรเท่านั้น

การประเมินผลการศึกษา

การศึกษาในโรงเรียนศุลกากรนั้น เท่าที่ปรากฏมาในทุกวันนี้ การประเมินผล จะทำโดยวิธีการสอบข้อเขียน ในการวัดผลการศึกษากลางปี และปลายปี กับโดยวิธีสอบ วัดผลภาคฝึกและพลศึกษา เก็บคะแนนจากการออกฝึกภาคปฏิบัติตามกองต่าง ๆ และฝึก ภาคทางทะเล เป็นต้น ผลการสอบที่ออกมาคิดเป็นร้อยละ หากคะแนนรวมไม่ถึงร้อยละ 60 ในการสอบภาคปลาย นักเรียนผู้นั้นจะต้องเรียนซ้ำชั้น

ในรอบปีการศึกษา 2520 ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ขึ้น ให้ถือเกณฑ์ว่า ผู้ที่จะถือว่าเป็นผู้สอบได้จะต้องสอบทุกวิชา ได้คะแนนไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของวิชานั้น ๆ และมีคะแนนรวมทุกวิชาไม่น้อยกว่าร้อยละหกสิบ การสอบวัดผลแบ่งออกเป็นสองภาค คือ สอบกลางปีและสอบปลายปี โดยแบ่งคิดคะแนนภาคละห้าสิบเปอร์เซ็นต์ของคะแนนเต็ม โดย นำคะแนนภาคแรกไปรวมกับคะแนนภาคปลายในระหว่างภาค อาจารย์แต่ละวิชาสามารถ สอบเก็บคะแนนไว้ได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของคะแนนวิชานั้น ๆ ในแต่ละภาค¹ และเนื่องจากทางวิชามีชั่วโมงการสอนหมดสิ้นภายในหนึ่งภาคเรียน หากปรากฏว่ามีนักเรียนคนใด ตกในวิชานั้น ๆ เป็นจำนวนเกินกว่าสามวิชา นักเรียนผู้นั้นจะหมดสภาพการเป็นนักเรียน ศุลกากรทันที² หากตกวิชาที่เรียนจบภายในหนึ่งภาคไม่เกิน 3 วิชา เพื่อเป็นการแบ่งเบา

¹หนังสือเวียนของโรงเรียนศุลกากร ที่ กค 0603/8762 เรื่อง "การทดสอบ และการสอบวัดผล", ลงวันที่ 10 ตุลาคม 2520.

²คำสั่งกรมศุลกากร ที่ 540/2519 เรื่อง "ขอมั่งกับว่าค่ายโรงเรียนศุลกากร พ.ศ. 2519", ลงวันที่ 1 พฤศจิกายน 2519 หน้า 5.

และบรรเทาภาระของนักศึกษาศุลกากรในการที่จะไม่ต้องมีภาระหนักในภาคปลาย คณะผู้บริหารโรงเรียนศุลกากร จึงมีความเห็นร่วมกันให้ประกาศว่า ผู้ที่สอบไม่ผ่านวิชาที่ศึกษาจบภายในหนึ่งภาคเรียนไม่เกิน 3 วิชา ให้มีสิทธิสอบแก้ตัวได้หนึ่งครั้งภายในสองสัปดาห์ หลังจากทราบผลการสอบของภาคนั้น ๆ ส่วนวิชาที่มีชั่วโมงการสอนจบภายในสองภาคเรียน แม้จะสอบไม่ผ่านในภาคศึกษาแรกก็ไม่นับรวมกับวิชาที่สอบไม่ผ่านในวิชาที่จบภายในหนึ่งภาค ในภาคแรกวิชาที่มีชั่วโมงการศึกษาสองภาคเรียนนี้ไม่ให้มีการสอบแก้ตัว ในกลางปี นักเรียนจะไปสอบไล่อีกครั้งหนึ่งในภาคปลาย คะแนนที่ได้ในวิชานั้นจึงจะนำมา รวมกับคะแนนที่เก็บไว้ของวิชานั้นในภาคการศึกษาแรก หากรวมคะแนนของวิชานั้นทั้งสองภาคแล้ว ปรากฏว่าได้ไม่ถึงร้อยละ 60 จึงจะถือว่าตก หากตกไม่เกินสามวิชาต้องทำการสอบแก้ตัวภายในสองสัปดาห์ หลังจากการประกาศผลสอบแล้วเช่นเดียวกัน ถ้าสอบแก้ตัวไม่ผ่าน นักเรียนผู้นั้นจะต้องเรียนซ้ำอีกหนึ่งปี แต่หากตกเกินกว่าสามวิชาในภาคปลาย นี้ก็ถือว่า หมดสภาพการเป็นนักเรียนศุลกากรอีกต่อไป โดยไม่ให้สิทธิสอบแก้ตัวแต่ประการใด

ส่วนการติดตามผล กรมศุลกากรยังไม่เคยทำการติดตามผลเลยว่า นักเรียนที่จบไปตั้งแต่วันที่หนึ่ง จนถึงปัจจุบันนี้นั้น เมื่อสำเร็จออกไปรับราชการแล้ว มีสมรรถภาพตามที่ กรมศุลกากร ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่เพียงใด

สรุป โรงเรียนศุลกากรได้ถือกำเนิดมาตั้งแต่ พ.ศ. 2483 ถึง พ.ศ. 2484 แล้วก็หยุดไปเป็นเวลาถึง 18 ปีเต็ม เพิ่งจะได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ในสมัย พลตำรวจตรี หลวงอรรถสิทธิ สิทธิสุนทร ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศุลกากร เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนศุลกากรก็ขึ้นอยู่กับความดูแลควบคุมของกองวิชาการ มีหลักสูตรการศึกษา 2 ปี ในปีสุดท้ายนักเรียนต้องออกฝึกภาคปฏิบัติตามกองต่าง ๆ และหาทะเลหลวงเป็นเวลา 3 เดือน

ฝ่ายการสอบ ปีกอบรมา กองการเจ้าหน้าที่ "บันทึกการประชุมโรงเรียนศุลกากรครั้งที่ 6", วันที่ 21 พฤศจิกายน 2520.

เมื่อสำเร็จแล้วได้รับการบรรจุเข้าเป็นข้าราชการทันที โดยต้องรับราชการในกรมตุลาการ ไม่น้อยกว่า 4 ปี มิฉะนั้นจะต้องชดใช้เงินที่กรมตุลาการต้องใช้จ่ายไปในช่วงที่ศึกษาอยู่ โรงเรียนตุลาการในยุคที่ 2 นี้ เปิดรับนักเรียนติดต่อกันมาถึง 14 รุ่น ผลิตข้าราชการ ซึ่งมีความรู้ความชำนาญเฉพาะงานกรมตุลาการออกปฏิบัติงานเป็นจำนวนถึง 1,303 คน หรือเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของข้าราชการกรมตุลาการทั้งหมด จากปีการศึกษา 2518 ถึง 2519 กรมตุลาการหยุดรับนักเรียนและเกือบจะล้มเลิกโรงเรียนตุลาการ แต่เนื่องจากผู้บริหารระดับกรมได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการมีโรงเรียนฝึกบุคคลก่อนประจำการ ประกอบกับเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่อีกจำนวนหนึ่งให้การสนับสนุน โรงเรียนตุลาการจึงถูกรื้อฟื้น ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเปลี่ยนแปลงระเบียบการ หลักสูตร กฎข้อบังคับของโรงเรียน ให้รัดกุม ทันสมัยและเหมาะสมแก่สถานการณ์ปัจจุบันมากที่สุด สักเวลาการศึกษาจาก 2 ปี เหลือ 1 ปี ทศวิชาที่ไม่จำเป็นออก เพิ่มชั่วโมงให้แก่วิชาเฉพาะกรมตุลาการที่จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานจริง ๆ และเนื่องจากเวลาการศึกษามีน้อยลง การฝึกภาคและฝึกงานตาม กองต่าง ๆ จึงต้องลดลงเหลือเพียงหนึ่งเดือน เมื่อเรียนสำเร็จแล้ว กรมตุลาการไม่ได้เป็นข้อผูกพันว่าจะต้องได้เข้ารับการบรรจุเป็นข้าราชการกรมตุลาการทุกคน แต่กระนั้นก็ปรากฏว่าโรงเรียนตุลาการได้รับความสนใจจากประชาชนมากขึ้นตามลำดับ แม้แต่ ข้าราชการระดับบริหารในกรมตุลาการเองก็ให้ความสนับสนุนทุกวิถีทาง และพยายามวาง ระเบียบวินัยไว้อย่างเข้มงวดกวดขัน เนื่องจากเห็นความสำคัญของความมีระเบียบวินัยของ ข้าราชการกรมตุลาการว่า จะเป็นวิถีทางที่สำคัญอย่างหนึ่งในการฝึกนักเรียนตุลาการให้ เคยชินกับระเบียบวินัยและความถูกต้อง ซึ่งอาจจะช่วยลดระดับข้าราชการที่ประพฤติมิชอบ ลงได้ในอนาคต อันเนื่องมาจากงานของกรมตุลาการส่วนใหญ่มีอำนาจเงินตราเป็นสิ่งล่อใจ อยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้ว่าในสมัยโรงเรียนตุลาการยุคแรกนั้น ถึงกับกำหนดไว้ใน หลักสูตรให้ทางโรงเรียนพานักเรียนไปฟังพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ เป็นต้น

กรมตุลาการได้ลงทุนไปในการจัดฝึกอบรมข้าราชการระหว่างประจำการและ ก่อนประจำการปีหนึ่งเป็นจำนวนเงินมหาศาล เพื่อต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่กรมตุลาการ

มีอยู่ให้มีคุณภาพมากที่สุด เพื่อช่วยกันนำความรุ่งเรืองมาสู่กรมตุลาการ แม้กระนั้นก็มักไม่
 ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วยเท่าที่กรมตุลาการตั้งเป้าหมายไว้ เนื่องจากมีปัญหาและข้อบกพร่อง
 หลายประการ ส่วนในด้านการฝึกอบรมข้าราชการในระหว่างประจำการนั้นตามหลักฐาน
 ปรากฏว่า กรมตุลาการได้เริ่มงานฝึกอบรมอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เมื่อมี
 พระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการกรมตุลาการ พ.ศ. 2516 โดยกำหนดให้หน่วยงานฝึก
 อบรมเป็นหน่วยงานย่อยขึ้นอยู่ในฝ่ายการสอบ ฝึกอบรม และโรงเรียนตุลาการ สังกัดกอง
 การเจ้าหน้าที่อีกต่อหนึ่ง การปฏิบัติงานฝึกอบรมได้พัฒนาขึ้นโดยลำดับ แม้จะขาดทั้งกำลัง
 คนและกำลังงบประมาณที่จะสนับสนุนทำให้การดำเนินโครงการฝึกอบรมแต่ละโครงการ
 ประสบกับปัญหานานาประการ ก่อให้เกิดผลไม่สมบูรณ์ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ
 กรมตุลาการที่ตั้งไว้ แต่กรมตุลาการและหน่วยงานฝึกอบรมก็มีโดยขอพยายามดำเนินงาน
 ตามขั้นตอนของหลักทฤษฎีการบริหารโครงการฝึกอบรมให้เป็นไปโดยใกล้ชิดเคียงกับความถูก
 ต้องมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูงของกรมตุลาการ
 ตลอดมาอย่างไรก็ตามเป็นที่น่ายินดีสำหรับข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของกรมตุลาการว่า
 ภายในต้นปี พ.ศ. 2522 นี้ กรมตุลาการจะมีห้องฝึกอบรมของตนเอง จำนวนหนึ่งห้อง
 ใหญ่ เป็นห้องที่ทันสมัย มีวัสดุอุปกรณ์ เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ต่าง ๆ อันจำเป็นในการฝึก
 อบรม เป็นต้นว่า โต๊ะ เก้าอี้ ห้องฉายภาพยนตร์ และห้องบันทึกเสียง เครื่องฉายภาพยนตร์
 เครื่องฉายภาพนิ่ง จอภาพยนตร์ เครื่องขยายเสียง เทปบันทึกเสียง กระดานดำ เครื่อง
 ปรับอากาศ ฯลฯ และมีห้องเล็ก ๆ สำหรับการสัมมนาแยกกลุ่มอีกประมาณ 3 ห้อง หรือ
 4 ห้อง เนื่องจากกรมตุลาการได้รับอนุมัติงบประมาณแผ่นดินจำนวนสองแสนบาท เพื่อปรับ
 ปรุงห้องพระชั้นสองของกรมตุลาการให้เป็นห้องฝึกอบรมโดยเฉพาะ เงินจำนวนดังกล่าว
 ไม่เพียงพอยังขาดเงินอีกประมาณหนึ่งล้านบาท ซึ่งกองการเจ้าหน้าที่จะได้ดำเนินการขอ
 อนุมัติให้เงินค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บภาษี ซึ่งปกติกรมตุลาการเก็บได้ทั้งหมดจะส่งให้กรม
 สรรพากร โดยหักออกจำนวน 2 เปอร์เซ็นต์ เก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อกิจการของกรม
 ตุลาการโดยเฉพาะนับได้ว่าเป็นอีกก้าวหนึ่ง ที่งานฝึกอบรมของกรมตุลาการได้มีโอกาส

ก้าวรุกไปข้างหน้า แม้จะเป็นเพียงก้าวเดียวก็ยังดีกว่า มิได้ก้าวไปเสียเลย

นอกจากนี้ กรมศุลกากรยังให้ความสนับสนุนข้าราชการกรมศุลกากรส่งไปรับ
การศึกษาฝึกอบรม หรือดูงาน ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ หรือที่หน่วยราชการ
อื่น ๆ จัดขึ้นเป็นประจำเสมอมา



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย